

VERANDERING

Je dat groe in w ax e

ring

Heav + (elke

Sta Van

(peltu)

bewoners make met werk van hun dromen

ongewijf menpa ja met

ZAAI
Inzicht in wat er in
EN OOGST
14 maanden is gebeurd
MAGAZINE
en veranderd in de wijk
ABCD
in Overstegen

12

24

33

P3 > Voorwoord

Dit Zaai & Oogst-magazine is een tussenstand en geen eindpunt. Samenleven is geen lineair proces. Waar je iets in stopt, en er planmatig iets uitkomt. Dan draai je een project, vaak om iets wat niet deugt te verbeteren. Dat is wat anders dan werken aan gemeenschapskracht.

6 > De Moestuin aan de Caenstraat

“Het heeft de afstand tussen bewoners en organisaties veel kleiner gemaakt. Het contact is nu veel directer en gemakkelijker!”

8 > Theoretisch kader, opbrengsten en bewijslast

ABCD werkt aan de basis. Aan ontmoeting en betekenisvolle relaties tussen mensen. Aan het leggen van lijntjes. Ieder nieuw lijntje draagt weer bij aan de van het sociaal weefsel in een buurt.

12 > Verslag Pas-op-de-plaats-gesprek bewoners

“De bewoners hebben hun buurt teruggepak. En ik ben ervan overtuigd dat dit alleen maar verder groeit!”

15 > ‘Grenswerkers’ Coby en Marjolein

“Ik organiseerde een Meidenavond voor meiden uit Noord en Overstegen. Inmiddels zijn ze er ook echt samen! Terwijl ze voorheen botsten als ze elkaar buiten tegenkwamen.”

16 > Groeten uit Overstegen!

Veelzeggende beelden vol ontmoeting en verbinding.

18 > Ontwikkeling overlast in Overstegen en de invloed van de ABCD-aanpak

Heeft de ABCD-aanpak, in termen van de afname van overlast, wat opgeleverd? Op basis van politiecijfers is het antwoord dat dit zeer aannemelijk is. Zeker in de tweede helft van 2022 zien we een spectaculaire afname.

22 > Jeanine en Astrid zetten hun schouders onder Overstegen

“Nicole is nu een prachtige spin in het web, maar er moet daarnaast iets fundamenteels veranderen. Maar wat geweest is, is geweest. Laten we nu samen vooruit kijken. En voor de wijk gaan staan.”

24 > Opbrengsten van werken met de Straatbarometer in de Caenstraat

Als bewoners ook het onderzoek naar de opbrengsten zelf doen, leidt dat weer tot extra ontmoetingen. Dát is heel erg ABCD!

27 > Het aanzwellend koor voor de ABCD-aanpak in Overstegen

De aanwezige ambtenaren vragen of alle verhalen die zijn opgetekend de opbrengsten niet voldoende ‘hard maken’? Die zijn toch feitelijk al het ‘bewijs’ voor alles wat er is gebeurd en veranderd?

29 > Wanneer en waarom werken vanuit ABCD stopt en wat de consequenties zijn

De grootste mythe is dat samenleven vanzelf gaat of kan gaan. Dat je een ABCD-aanpak lanceert en de buurt het dan wel overneemt. Het vraagt voortdurend onderhoud.

33 > Verslag Pas-op-de-plaats-gesprek beroepskrachten

“Ik heb maar zelden meegemaakt dat er zo snel eigenaarschap van een nieuwe manier van werken is geweest. De wens tot deze aanpak kwam dan ook vanuit de organisaties zelf. Omdat er iets moest gebeuren.”

36 > Samenvatting en conclusies

Stoppen met deze ABCD-aanpak betekent een keuze voor het comfort van een eigen werkwijze die vertrouwd en ingeregeld is. De beslissing of en hoe de ABCD-aanpak verder gaat, is nu aan de samenwerkende organisaties. We sluiten dit Zaai & Oogst-magazine af met zeven suggesties voor een eventueel vervolg.

Colofon

> **Teksten:** Eelco Visser, Denk- en doenetwerk Naar Daar > **Ontwerp en vormgeving:** Coert de Boe, BOE Ontwerp > **Beelden:** Nicole van Vonno, Eelco Visser en buurtbewoners > **Met dank aan en medewerking van:** alle bewoners en beroepskrachten die hun steentje (stenen) hebben bijgedragen. Daarnaast aan Birgit Oelkers, Irma Vroegop, Joop Hofman en Kees Fortuin.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar worden gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de makers.

ABCD is voortdurend zaaien en oogsten

Voor u ligt iets ‘anders’ en iets ‘extra’s’. Het sluit daarmee mooi aan bij wat er in de Doetinchemse wijk Overstegen eind 2021 in gang is gezet. Zowel buurtbewoners als beroepskrachten in het wijknetwerk hadden toen het idee dat de wijk iets ‘extra’s’ en ‘anders’ nodig had. Onder andere door ervaren overlastproblemen in de wijk.

Het ‘anders’ werd werken vanuit Asset Based Community Development, ofwel ABCD. Dat is wereldwijd de meest uitgewerkte vorm van community building. Community building is werken aan onderlinge relaties. Geen inzet op wat mensen mankeren of wat er met mensen zou moeten gebeuren, maar op wat er tussen hen gebeurt en kan ontstaan. Lijntjes trekken. Omdat ieder lijntje staat voor een verbinding en iedere verbinding voor een potentiële kracht- of hulpbron. Tussen zes mensen kun je al 15 lijntjes trekken, bij veertien personen zijn dit er al meer dan 90. Community building gaat uit van alles wat er al in een wijk en bij wijkbewoners aanwezig is. Door dit te ontdekken, verbinden en mobiliseren, wordt een wijk sterker en een gemeenschap krachtiger. Een indrukwekkende hoeveelheid onderzoek laat zien dat een krachtige gemeenschap beter in staat is allerhande vraagstukken in een wijk het hoofd te bieden. Bijzonder aan het ‘anders’ werken is dat het ‘anders samenwerken’ werd. Beroepskrachten van Buha, Buurtplein, Sité en de gemeente zijn samen getraind in ABCD en hebben, samen met de politie, werk gemaakt van de

aanpak. Dit magazine laat zien dat deze gezamenlijke inspanning met bewoners voor de nodige positieve reuring in de buurt heeft gezorgd.

Het ‘extra’s’ is de inzet van community builder Nicole van Vonno. Zij heeft anderhalf jaar lang, gemiddeld 24 uur per week, aangesloten bij de initiatieven, energie en verlangens van de bewoners van Overstegen. Ze heeft ruimte gemaakt voor ontmoeting. Bewoners, jong en oud, met elkaar én met andere beroepskrachten, verbonden. En, als dat nodig was, stoplichten voor bewoners op groen gezet. Zodat zij de moed niet verloren en er geen energie wegglekte. Dit heeft ze in nauwe samenwerking met de beroepskrachten in de buurt gedaan. Waarbij de jarenlange contacten die al in de buurt waren opgebouwd, voor een vliegende start hebben gezorgd. Daarnaast heeft de gemeente Doetinchem gekozen voor het permanent vastleggen van alles wat er gebeurt en verandert. Op de website www.abcdoverstegen.nl zijn veel verhalen van bewoners en beroepskrachten opgetekend, in artikelen, podcasts en magazines. In gesprekken met bewoners en beroepskrachten werd

> voortdurend gereflecteerd op alles wat er gebeurde en veranderde in de wijk. Dat zorgt voor bewustwording en maakt dat je met z'n allen de stappen die je samen zet, ook ziet en waardeert. Het met elkaar stilstaan in de drie volggroepen (bestuurders, management en beroepskrachten) heeft hier ook aan bijgedragen.

Deze evaluatie is ook iets 'anders' en iets 'extra's'. Het is een Zaai & Oogst-magazine, een tussenstand en geen eindpunt. Geen markering als afronding van een lineair proces. Waar je iets in stopt, waarna er, volgens een vooraf opgesteld plan, iets uitkomt. Idealiter een verbeterde score op vooraf vastgestelde indicatoren, want dan heeft de gepleegde inzet gewerkt. Dan draai je een project, vaak om iets wat niet deugt te verbeteren. Dat is wat anders dan werken aan gemeenschapskracht. Niet voor niets past bij het draaien van projecten ook de term 'projectencarrousel'. Omdat effecten niet duurzaam zijn wanneer de gemeenschap zelf niet aan het roer van een verandering staat, zijn er steeds

“Wat er in Overstegen in gang is gezet, en de betekenis ervan, is van een rijkdom die een groot en mooi podium verdient”

wee nieuwe projecten nodig om iets te verhelpen of verbeteren. Bij community building is de inzet op de basis, het samenleven. Niet op wat er aan individuele mensen mankeert, maar op wat er allemaal in een buurt aanwezig is en wat er tussen buurtbewoners kan ontstaan.

Samenleven is geen optelsom van de resultaten van al dan niet geslaagde projecten. Geen lineair, planbaar proces. Er komen dingen bij kijken als gevoel, chemie en saamhorigheid. Het gaat om ervaren sfeer, contactleggen en samen voor reuring zorgen.

Waarbij 'aantikmomenten', 'zwaaicontacten' en 'schuurfestjes' ontstaan. Of zoals bewoner Marion het mooi vertelde: “Ik fiets iedere dag langs de flats in de Caenstraat. Daar staat sinds kort een bank buiten. Daar zitten wel eens mensen op. Twee keer fietste ik er gewoon langs. De derde keer herkende ik gezichten en zwaaide ik. De vijfde keer stapte ik af en ging ik erbij zitten. Ik voel me hierdoor meer thuis in de buurt.” Geen evidence based-programma zorgt ervoor dat Marion op die bank gaat zitten. Zoiets ontstaat als je niet probleem- of taak-, maar relatiegestuurd werkt. Zolang bewoners elkaar maar kunnen ontmoeten, gebeurt het. Dat betekent dat er plekken nodig zijn, buurtactiviteiten, momenten waar mensen elkaar kunnen leren kennen. Dan kan van het een het ander komen.

In dit Zaai & Oogst-magazine vindt u dus geen lineaire resultaatbeschrijvingen. Wel wijkverhalen, gedeelde observaties, resultaten van Pas-op-de-plaats-gesprekken

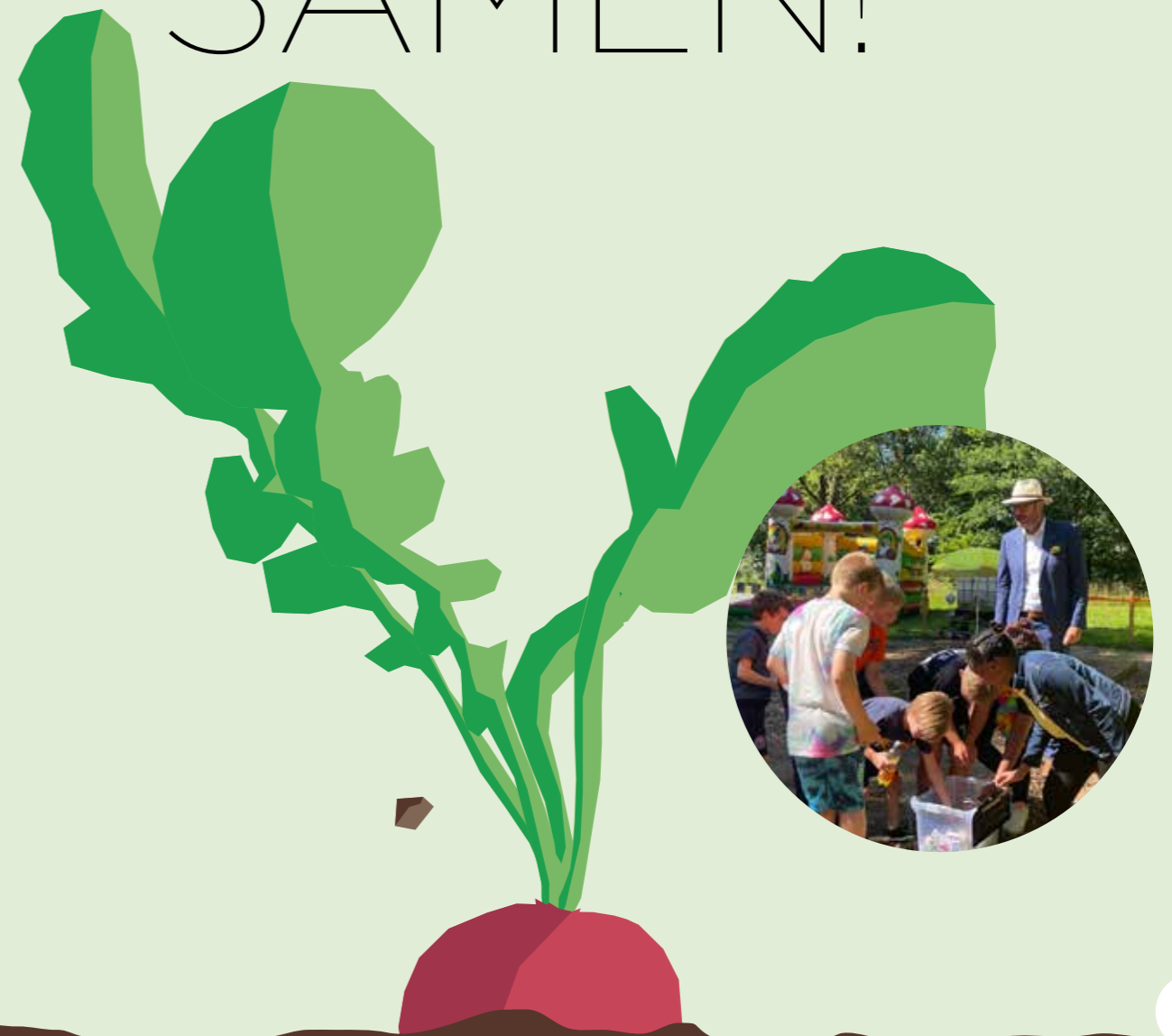
met actieve bewoners en de bij deze aanpak betrokken beroepskrachten en meer beschouwende artikelen. In samenwerking met de afdeling Informatiemanagement van de gemeente hebben we ook wat betekenisvol cijfermateriaal verzameld. En zijn we, en dat is wellicht nog betekenisvoller, gestuit op hiaten in die dataverzameling. Als je wilt weten wat werken vanuit ABCD oplevert, dan is er meer nodig dan er momenteel wordt verzameld. Wij hebben hierop ingezet door met bewoners zelf onderzoek te doen met de Straatbarometer. Om te laten zien hoe het, passend bij ABCD, kan. Met vragen die betrekking hebben op gemeenschapskracht en veerkracht. Op de lijntjes tussen mensen. Dan gaat het niet over problemen (zijn er minder voortijdig schoolverlaters of minder Wmo-indicaties?), maar over veerkracht en gemeenschapsgevoel. Over de sfeer in de buurt, de mate en kracht van het onderlinge contact en de reuring in de wijk. En omdat ze het zélf doen, en het niet vóór ze wordt gedaan door een extern onderzoeksbureau, leidt ook deze manier van onderzoek doen direct weer tot ontmoeting en onderlinge contacten in de buurt. Waardoor van het een weer het ander kan komen.

Dit Zaai & Oogstmagazine is ook iets 'extra's'. De zwaarte-kracht van onze opdracht lag namelijk op het vertellen van verhalen. Het maken van een 'reisverslag' over het jaar dat bewoners en beroepskrachten in de wijk samen beleven. Dat verslag staat op www.abcdoverstegen.nl. Daarnaast waren er 40 uren beschikbaar voor compact onderzoek onder bewoners en beroepskrachten. Deze bescheiden opzet bleek al snel niet passend. Ook doet het geen recht aan het unieke karakter van de manier waarop de bewoners, alle betrokken organisaties en beroepskrachten en de gemeente Doetinchem de ABCD-aanpak in Overstegen samen hebben aangevlogen. Wat er in Overstegen in gang is gezet, en de betekenis ervan, is van een rijkdom die een groot en mooi podium verdient. Niet voor niets zijn er het afgelopen jaar vele werkbezoeken aan Overstegen afgelegd door woningcorporaties, welzijnsorganisaties en gemeenten uit het hele land. Wijkregisseur Rody Poelhuis en wijkverbinder Nicole van Vonno hebben het verhaal al op meerdere congressen mogen vertellen. En bekende Nederlandse professionals uit de ABCD-wereld als Joop Hofman, Birgit Oelkers en onderzoeker Kees Fortuin zijn de ABCD-aanpak in Overstegen met toenemende belangstelling gaan volgen. Ook zij hebben meegewerkt aan dit magazine. Omdat het een uniek inkijkje biedt in wat bewoners en beroepskrachten in ruim een jaar tijd samen voor elkaar hebben gekregen. Door te werken aan de onderlinge verbindingen en relaties. Aan de basis, het wortelstelsel onder de grond. Waardoor, bovengronds, bewoners initiatieven en activiteiten kunnen laten groeien en bloeien.

Dank gaat uit naar alle bewoners, beroepskrachten en overige meedenkers en -doeners die een rol spelen in deze aanpak. Zij zorgen ervoor dat er voortdurend gezaaid en geoogst kan worden.

Eelco Visser

“DE De moestuin is MOESTUIN betekenisvol voor bewoners IS VAN ONS in de Caenstraat SAMEN!”

Jessica van Oostveen is een 'vonkje' in de Caenstraat. Ze doet er van alles om het samenleven leuker te laten zijn. Een van de activiteiten die ze in gang trok was de moestuin. Inmiddels staat ze daar allang niet meer alleen in. Veel mensen zijn aangehaakt. Omdat ze houden van moestuinieren, de straat leuker willen maken of, gewoon, omdat ze Jessica leuk vinden. Op 22 juni 2022 rond de klok van 4 uur opende burgemeester Mark Boumans de moestuin. Die door de hulp van velen tot bloei kwam!

Het is tien over twee als buurtbewoner Han de moestuin inspecteert. Hij haalt een geluidsinstallatie uit de brandende zon. "Dat ding werkt op een accu. Als we het daar laten staan, werkt er straks niks meer!"

Moestuin als statement

Han oogt tevreden, maar is 'leuk gespannen'. Deze middag ziet iedereen die erin geïnteresseerd is wat het oplevert als bewoners samen de schouders ergens onder zetten. Want dat is gebeurd. Er is keihard gewerkt aan de moestuin. Hulp krijgen de bewoners van kinderen, die straks hun stukje gaan inzaaien. En van bewoners uit de andere flats. Vanuit flat 1 zijn er bijvoorbeeld komkommerplanten gedoneerd. Ook Buha heeft, in de persoon van Jan Schut, een positieve rol gespeeld. Het heeft de moestuin zaaiklaar gemaakt, voor de omheining gezorgd en er een enorme watertank geplaatst. Han is trots. "Als het allemaal gaat lopen zoals we hopen, komt er straks een echt watertappunt." Han zet zijn kruiwagen met tuingereedschap even aan de kant. En neemt me mee door de tuin. "Er komen druiven, sla, bonen, komkommers, radijs, noem het maar op! De tuin is van ons samen. Dat betekent dat iedereen mag plukken wat nodig is." Deze moestuin is volgens Han ook een statement tegen de voedselindustrie. "We hebben een stuk land, zijn gemotiveerd er wat van te maken en hebben wat hulp gekregen. Meer is er niet nodig. Wij gaan geen 3 euro meer betalen voor wat bonen of een krop sla, maar het zelf verbouwen!"

Samen zaadjes planten

Jessica is er inmiddels ook. Ze twijfelde nog om de frituurpan mee naar beneden te nemen. Uiteindelijk zijn het snoepkommers en -tomaatjes geworden. En wat zakjes chips. Ze is heel tevreden over hoe alles is gegaan. "Ja, prachtig toch dat het is gelukt? De burgemeester komt het zo openen. Niet door een lintje door te knippen, maar door zaadjes te planten. Samen met de buurtkinderen. Dat leek ons wel passend. Dan is de moestuin ook echt van ons samen!" Het is een prachtvoorbeeld van hoe ABCD werkt. Of RLWE (Respect, Liefde, Waardering en Erkenning) zoals ze het in de Caenstraat noemen. Dat gaat ervan uit

dat iedereen wat te bieden heeft en iedereen welkom is. Bewoner René, uit flat 1, heeft de posters getekend ('ik kan eigenlijk alleen maar tekenen en een beetje vervelend zijn'), Rudy serveert drankjes en buurtkinderen blazen ballonnen op. En dan is er nog een buurtgenoot die een hond in toom houdt. En dat lijkt niet onverstandig. De hond is klein, maar trakteert iedere voorbijganger op een portie geblaf of gegrom.

Gemakkelijker contact

Deniz werkt voor Sité. Hij heeft een cadeautje bij zich, een topzware appelboom. Die komt op de strook links naast de moestuin, bij de perenboom. Uiteindelijk moet daar een boomgaard komen. De strook rechts naast de moestuin wordt een wilde bloementuin. In de moestuin staan door Han getimmerde bankjes. Daar kunnen bijvoorbeeld oudere bewoners op zitten. Als burgemeester Boumans de moestuin heeft geopend, vertelt Han wat de Moestuin nu al voor hem en de buurt betekent: "Het heeft de afstand tussen bewoners en organisaties veel kleiner gemaakt. En het contact is nu veel directer en gemakkelijker!" Een paar maanden later ligt de moestuin er mooi bij. De bewoners hebben een tuinhuisje gerealiseerd en zijn alweer druk met vervolgstappen. En zo groeit en bloeit het aan de Caenstraat voorlopig wel verder!

"We hebben een stuk land, zijn gemotiveerd er wat van te maken en hebben wat hulp gekregen. Meer is er niet nodig"

HOE ASSET BASED Theoretisch kader, COMMUNITY opbrengsten DEVELOPMENT en bewijslast WERKT

In Nederland, maar ook wereldwijd, wint ABCD razendsnel terrein. Het is dan ook de meest uitgewerkte vorm van community building. Een steeds groter groeiende groep community builders is er, als actieve bewoner of professional, mee bezig. Vanuit het geloof dat geen vraagstuk duurzaam kan worden aangepakt als bewoners er niet zelf mee aan de slag willen gaan. Dat geldt voor (energie)armoede, de energietransitie, maar net zo goed voor ondermijning en andere vormen van overlast. Of zoals Margaret Wheatley, adviseur van eerder Barack Obama en nu Joe Biden, het stelt: 'Whatever the problem, community is the answer'.

Zoals afbeelding 1 laat zien, staat de huidige beleidspraktijk vaak haaks op de vertrekpunten van community building vanuit ABCD.

ABCD vertrekt vanuit het bestaande; alles wat een buurt en de buurtbewoners te bieden hebben. Alles wat er al is. Dat zijn plekken, dat is een buurteconomie, de cultuur en de verhalen in een buurt, maar ook de organisaties en gebouwen die er zijn én alles wat bewoners te bieden hebben (zie afbeelding 2). Dat klinkt heel logisch. In ABCD-termen spreken we van 'focus on what's strong, not on what's wrong'. Beleid vertrekt echter niet vanuit het bestaande. In beleid is een buurt een gebied met vraagstukken als huiselijk geweld, overlast, verkrotting, inbraken, eenzaamheid, werkloosheid, overgewicht, ondermijning, middelenmisbruik en armoede (zie afbeelding 3).

Afbeelding 4 laat zien hoe daar vervolgens werk van wordt gemaakt. Er wordt beleid gemaakt. Een externe expertpartij vertaalt dat in een plan van aanpak, liefst 'evidence-based'. Om vanuit vooraf vastgestelde resultaatbeschrijvingen en beoogde opbrengsten aan de slag te gaan in de buurt. Zo werk je vanuit tekorten, met oplossingen van buitenaf, verticaal, volgens een 'one approach fits all'-aanpak en verkokerd. Aan resultaten die door externen zijn bepaald.

Afbeelding 4 laat ook zien hoe community building vanuit ABCD werkt. De wijk zit vol potentie, niet vol problemen. ABCD zet geen stip op de horizon, maar een stip de stoep: bewoners gaan samen aan de slag! Gemeenschappen bouwen is het doel en een waarde in zichzelf en daarmee een instrument voor beleid. Door het te laten groeien van onderop, verstevigt het sociaal weefsel tussen mensen. Dat is wat je vaak niet ziet. Wel zie je het resultaat ervan; de initiatieven en activiteiten die mensen samen uitvoeren. Maar dat komt doordat er, ondergronds, onzichtbaar, lijntjes tussen mensen worden getrokken. Er wordt een context voor ontmoeting gecreëerd. Mensen doen van alles in sociale verbanden. En die sociale verbanden zijn onderdeel van een antwoord op willekeurig welk maatschappelijk vraagstuk. Neem ondermijning. Zolang een gemeenschap meer baat ervaart bij wat buurtgenoten doen die zich aan ondermijning schuldig maken, dan van beleidsmatig handelen van een overheid, is er geen effectieve aanpak van buitenaf mogelijk.

ABCD vraagt radicale bescheidenheid

ABCD vraagt ook om 'radicale bescheidenheid' van beroepskrachten en beleidsmakers. Terwijl zij graag zelf plannen opstellen, projecten verzinnen om vervolgens de werkende bestanddelen te destilleren om het in iedere wijk 'uit te kunnen rollen'. ABCD draait om bewoners. En om wat er tussen hen ontstaat en gebeurt. In principe is het proces van de bewoners in de wijken het doel en beleid en handelen van professionele organisaties en overheden een middel om dat proces zo goed mogelijk te faciliteren. ABCD is in feite 'klein'; met de inzet van één deskundige en bevlogen community builder, en meewind van andere beroepskrachten in een wijk, kan een klein balletje al een enorme sneeuwbal worden. Maar wil een organisatie vanuit ABCD werken, dan vraagt het een radicaal andere manier van kijken en werken. Sité-bestuurder Els Birkenhäger was niet voor niets huiverig om in te stappen. Niet omdat ABCD niet perfect past bij de ambitie van Sité om de aanspreekbare verhuurder te zijn. Wel vanwege de conse-

“Bij gebouwen, wegen en openbaar groen worden onderhouds-plannen opgesteld. Voor het samenleven is dat net zo goed van belang”

quenties voor het werk van alledag. Els: “Het is niet eenvoudig om als organisatie anders te gaan denken en doen. Het vraagt bereidheid van alle collega's om écht contact te maken met mensen dankzij wie ze een baan hebben.” In die laatste zin zit die radicale bescheidenheid. Ook manager Guido Geven van Buurtplein had al snel door dat het werken vanuit ABCD wel wat met zich meebrengt. “Het is geen project, met een kop en een staart, maar 'a way of life' voor beroepskrachten.” In werken vanuit ABCD haal je niet alleen de vraag én het antwoord op, maar juist ook de relatie, de lijntjes met en tussen mensen. Het gaat om wat bewoners kunnen

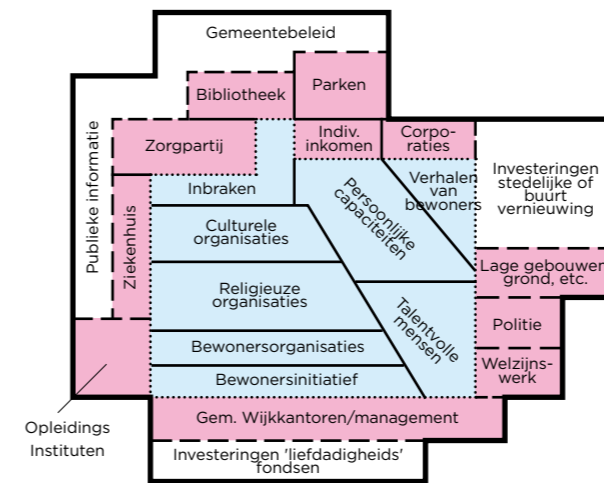
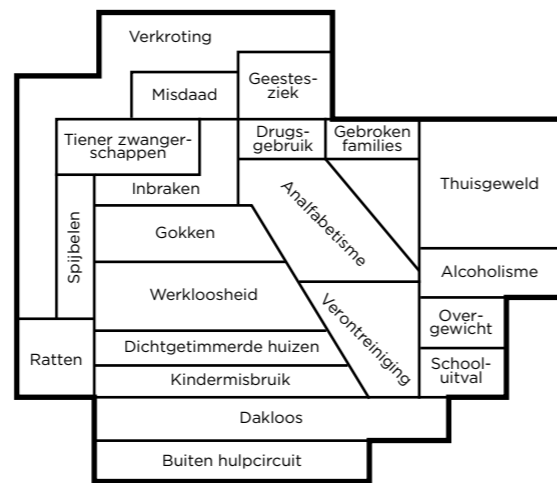
toevoegen. En wat er vervolgens nog moet gebeuren. Om daarachter te komen, heb je die relatie nodig. Daarbinnen kun je dat gesprek voeren. Relaties ophalen vraagt een open blik, zoeken naar haakjes waarmee mensen vertellen wat ze beweegt en energie geeft. Oprechte interesse in de ander. Ga je met een inventarisatielijst de deuren langs om behoeften op te halen, dan gaat het niet lukken. Mensen vertellen dan namelijk wat ze (nog) niet hebben. Waarna jij

dat, als gemeente of externe partij, voor ze gaat invullen, wat bewoners afhankelijk maakt. In ABCD gaat het juist om toevoegen aan elkaar.

ABCD werkt aan de basis

ABCD werkt aan de basis. Met als enige doel gemeenschapsversterking. Dat betekent werken aan ontmoeting en betekenisvolle relaties tussen mensen. Aan het leggen van lijntjes. Ieder nieuw lijntje draagt weer bij aan de stevigheid van het wortelstelsel, het sociaal weefsel in een buurt. Die verbonden en stevige, vruchtbare ondergrond zorgt ervoor dat boven de grond de mooiste activiteiten en initiatieven kunnen groeien en bloeien (zie afbeelding 5, op de volgende pagina). Alles draait om ontdekken wat een buurt te bieden heeft, om dat vervolgens te verbinden en mobiliseren. Dat proces vergt deskundigheid van een community builder. Die een context creëert voor ontmoetingen, ruimte biedt aan ideeën, initiatieven en verlangens in een buurt en voortdurend werkt aan de onderlinge relaties. Of zoals wijkverbinder Nicole het zegt: “Ik breng bewoners met elkaar én met beroepskrachten in mijn netwerk in contact en zet stoplichten voor ze op groen.” Bewoner Elly van de Houtsmastraat gaf het mooiste voorbeeld tijdens het Pas op de plaats-gesprek op 14 december jl. “Nicole vroeg me wat we nou leuk zouden vinden voor de buurt. Een grote kerstboom! Bestel die dan maar, moedigde Nicole ons aan. Maar: hoe zet je die op? Als bewoners hadden we niet het idee dat ons dat zou lukken. Nicole kende wel wat sterke, jonge kerels: de jongeren die wij vooral kenden van de overlast die ze veroorzaakten. Toen Nicole de jongeren vroeg, waren ze wat huiverig. “Gaan die bewoners ons niet in elkaar slaan dan?”, werd er zelfs gevraagd. Uiteindelijk sprak Nicole met ze af voor de Albert Heijn. Nadat ze gerustgesteld waren, gingen ze samen met ons aan de slag. Het was hartstikke gezellig! We hebben samen die boom in elkaar gezet en waren er enorm trots op. De jongeren werden betrokken en ontdekten zo dat wij ook maar gewone, normale mensen zijn. En omgekeerd hebben we hen ook op een totaal andere manier leren kennen!”

REGULIER WERKEN	WERKEN VANUIT ABCD
Problemen en tekorten	Potentie
Problemen verminderen	Veerkracht vergroten
Samenwerkende instanties = van buiten af	Ondernemende bewoners = van binnen uit
Zelf een programma opstellen	Aansluiten bij de energie in de wijk
Vragen ophalen in de wijk	Samen bouwen met de bewoners
Co-creatie	Eigenaarschap bij bewoners (van wie is de wijk?)
Bewonersgericht	Bewoners zijn leidend (zeggenschap)
Dienstverlenend	Werken aan gemeenschaps-groei
Doelgroepen	Gemeenschappen
Stip op de horizon	Klein; stip op de stoep
Bewezen methoden; evidence based werken	Plaats bepalend, situationeel gerichte inzet
Preventie	Potentie, betrokkenheid op elkaar
Brede stuurgroep stuurt	Losmaken van krachten in de wijk
Projectgericht werken	Relatiegericht werken

WEL	NIET	Wat mist er en wat is er niet...
Asset based Wat is er wel overvloed	Tekorten Wat er niet is schaarste	...zodat externen/professionals dat kunnen gaan oplossen...
Van Binnen uit Woorden taal cultuur eenheid betekenissen	Van buiten de wijk	...met een duidelijk opdracht en resultaat vooraf...
Plaatsbepaald Unieke context	Verticaal Prestatiebeperkt taakgestuurd projectgericht	...volgens elders bewezen aanpakken...
Inclusief Gemengd totaal van de sociale verhouding 'onrustig'	One Size Fits 'Evidence based' uitrollen	...gericht op de groep waar het om gaat...
Bewoners leiden Agenda keuzes tempo nabije democratie	Extern bepaald Ander bepaalt normen drijfveren doelen	...waardoor scores wijk verbeteren

Afbeelding 1: regulier werken versus werken vanuit ABCD

Afbeelding 2: een wijk gezien vanuit beleidsperspectief

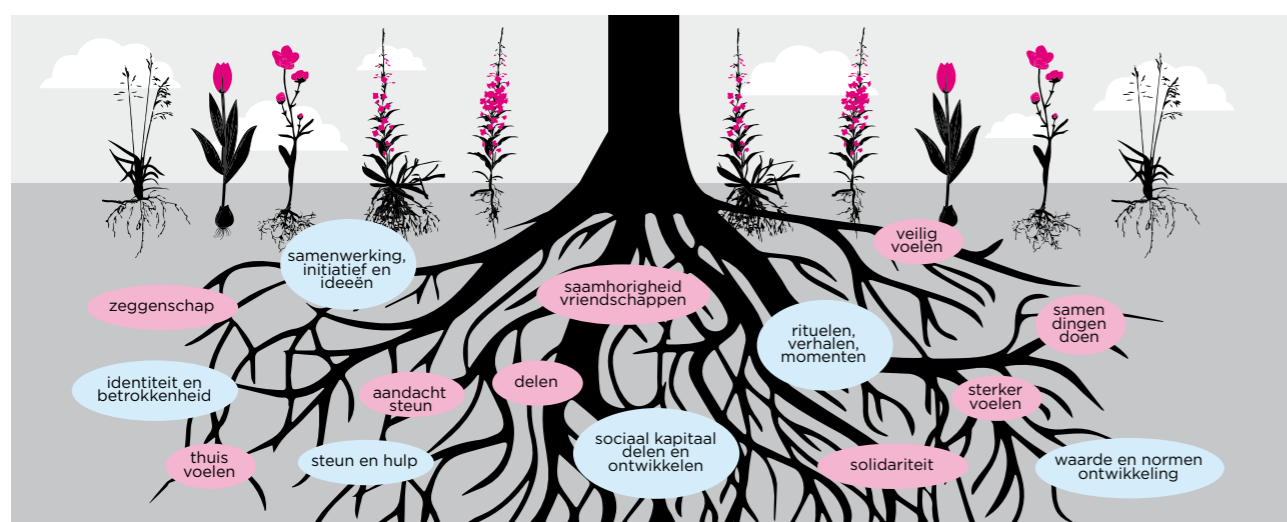
Afbeelding 3: een wijk gezien vanuit ABCD

Afbeelding 4: de praktijk van beleid -links- en ABCD

> ABCD vraagt voortdurend onderhoud

In Overstegen zijn de witte broodsweken achter de rug. Of, in fysieke termen: de brug of het gebouw is gebouwd, de weg is aangelegd of het openbaar groen is aangeplant. Bij gebouwen, wegen en openbaar groen worden onderhouds-plannen opgesteld. Voor het samenleven is dat net zo goed van belang. Terwijl de reflex vaak is: het gaat goed in een wijk, dan is opbouwwerk of community building niet (meer) nodig. Een buurtbewoner uit de Houtsmatraat verwoordde het mooi tijdens het Pas-op-de-plaats-gesprek op 12 december (zie pagina 14): “Alles (wat is ontstaan, red.) heeft zijn pracht en praal. Maar het moet aandacht houden, anders ontstaan er eilandjes. Je moet het water blijven geven. Toen Nicole kwam, liep het écht positief uit de hand. Maar als je het contact verliest, sta je weer 3-0 achter.” Niets gaat vanzelf, zeker samenleven niet. Na de witte broodsweken, de eerste verliefdheid in de buurt, het nieuw aangewakkerde enthousiasme, is het zaak de relaties te blijven onderhouden. Samenleven is geen lineair proces, is niet statisch maar gaat met pieken en dalen. Zoals het leven. Dat moet je accepteren en verduren. Kom je de dalen met elkaar door, dan groei je verder. En beklijft wat je samen in gang hebt gezet. Dat vraagt om blijvende aandacht voor elkaar; iemand die het stoplicht op groen blijft zetten en doet wat nodig is. Het vraagt regelmatig met elkaar stilstaan bij wat er gebeurt en verandert. Om de betekenis van dingen en gebeurtenissen samen te duiden. Wat er groeit en bloeit is van grote waarde. In termen van ervaren welzijn en woonplezier en daarmee ook financieel en economisch. ABCD werkt! Niet alleen omdat buurtbewoners en beroepskrachten dat iedere keer weer vertellen en kunnen uitleggen. De verhalen in dit magazine en op www.abcdoverstegen.nl spreken boekdelen. Maar ook de stapel onderzoek die de bewijslast hiervoor levert, groeit gestaag. Een willekeurige greep vindt u op de volgende pagina. Meer cijfers, specifiek voor Overstegen, staan op pagina 18 van dit magazine.

“Wat er groeit en bloeit is van grote waarde. In termen van ervaren welzijn en woonplezier en daarmee ook financieel en economisch.”

Afbeelding 5: hoe ABCD werkt aan de basis

Feiten & Onderzoekresultaten

Bewoners uit Overstegen dienden in 2022 de meeste initiatieven in voor Burendag. Dat was nog niet eerder gebeurd. In geen andere wijk in Doetinchem waren er meer initiatieven voor Burendag.
Zaai & Oogst-magazine 2023

Aantal overlastmeldingen in Overstegen gedaald van 332 in 2020 en 235 in 2021 naar 145 in 2022. In het tweede halfjaar waren er slechts 51 overlastmeldingen; het laagste aantal sinds 2015 (lees een volledige analyse van deze cijfers op pagina 18 van dit magazine).
data.politie.nl, officiële politiecijfers voor gemeenten, wijken en buurten, Doetinchem 2023

Je hebt twaalf keer meer kans op een baan via je eigen netwerk dan via het UWV.

Belangrijkste Baanvindkanalen van 2017 AGO / Intelligence Group

Mensen die zich thuis voelen in een buurt, zijn een stuk gelukkiger (7,9 tegen 6,1) dan mensen die zich niet thuis voelen. Dat geldt ook voor mensen die in hun buurt willen blijven wonen versus mensen die dat niet willen (7,8 tegen 6,2). Beleid dat zich wil richten op het geluk van buurtbewoners, kan zich richten op het aantrekkelijk laten zijn van de buurt.
Monitor Gelders Welbevinden 2019

Kleine sociale contacten vergroten de kans op een lang leven het meest.

Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review, Julianne Holt-Lunstad, 2010 BrighamYoung University,

Mensen die tenminste zes buurtgenoten kennen leven gemiddeld, langer, gelukkiger en gezonder.

Russell & McKnight, The Connected Community, 2022.

Van bijna het hoogste middelengebruik (alcohol, tabak en drugs) onder de jeugd, naar een land met het laagste gebruik. Door de positieve rol van de informele omgeving. Trimbos L.Smeets, K.Monshouwer, J.de Greeff over 'het IJIslands model', 2019

Hoe groter de (beleefde) samenhang tussen buurtbewoners is, des te veiliger mensen zich voelen. Sociaal en Cultureel Planbureau, Oppelaaren Wittebrood, 2007

De energietransitie gaat sneller door het vergroten van netwerken en gemeenschapsgevoel.

Onderzoek Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving, 2022

Saamhorigheid in een wijk bevordert de gezondheid.
Universiteit Utrecht, Sigrid Mohnen, 2007

Wonen in een saamhorige buurt vergroot de kans op een goede gezondheid met 27%.

A Meta-Analysis of Social Capital and Health: A Case for Needed Research, Keon L. Gilbert, Sandra C. Quinn, Robert M. Goodman, JamesButler, and John Wallace

Dit Pas-op-de-plaats-gesprek volgde vijf lijnen. Welke activiteiten zijn op gang gekomen en welke zijn voor jou van betekenis? Welke relaties zijn ontstaan/intensiever geworden? Onderlinge burenccontacten maar ook in de samenwerking met instanties? Welke buurtkrachten heb je in de buurt naar boven zien drijven? Wat was de rol van de community builder Nicole daarin? Hoe moet het komende tijd verder gaan? En wat is daarvoor nodig? In dit artikel zijn de meningen, ervaringen en ideeën die tijdens het gesprek werden gedeeld, gebundeld.

Een Pas-op-de-plaats is voor de hele buurt, iedereen mag meedoen. De verhalen gaan over wat er gebeurd en veranderd is. Over de impact van het eigen handelen en samenleren. Het is een avond van en door de bewoners. Die start met pizza's en...

Met kennismakingsvragen

Wie heeft er aan groen gewerkt in de buurt?

De mensen van de moestuin aan de Caenstraat natuurlijk! Daar rolt de sneeuwbal gewoon door, want bewoner Han gaat zich hard maken voor een Vogeltuin. Marion komt 'van de andere kant van het zwembad'. Zij prikt zwerfvuil met de app Helemaal Groen. Als er in Overstegen een groepje wil starten, kan dat bij haar terecht. Han en Gideon onderhouden als vrijwilligers van het Natuurpark 29 ha grond en vertellen over de boerderij die ze willen kopen. Een spannende ontwikkeling, met mogelijk kansen voor andere initiatieven. Jan werkt bij Buha, doet van alles in het groenonderhoud en heeft zo veel contact met buurtbewoners.

Door wie kunnen kinderen in de buurt spelen?

Natuurlijk door Angela en Jochem, die zich inzetten voor een inclusieve speeltuin. Zij zijn er vanavond niet. Yorrit wel. Hij is docent aan het Ulenhofcollege in de wijk en zijn Vwo4-leerlingen ontwikkelen Belevingspanelen voor de inclusieve speeltuin. Uniek, want voor het eerst zijn buurtbewoners zo opdrachtgever van zijn leerlingen. Yorrit woont zelf in Overstegen en loopt sinds hij hierbij betrokken is geraakt anders door 'zijn' buurt.

Wie hebben ervoor gezorgd dat er minder gedoe is in de buurt?

Astrid en Jeanine staan op. Astrid blijkt verhuisd door wat er in voorgaande jaren allemaal is voorgevallen. De overlast rondom OBS Overstegen begon tijdens de coronatijd. Groepjes jongeren vielen overal buiten, wat leidde tot verveling, onderling gedoe en overlast. De bewoners maakten zich daarbij óók zorgen om de jongeren; er was niks voor ze. Een actieve groep van 10 bewoners hield elkaar vast in de storm, zo voelde het. Ze bleven activiteiten in en voor hun flat organiseren. Door deze situatie zitten we allemaal hier; het zette de ABCD-bal Overstegen in beweging.

Wie zorgt ervoor dat ook jongeren een plek krijgen in de buurt en dat er activiteiten zijn?

Jochem en Stanley hebben jongeren sportlessen gegeven. Om ze samen te laten werken, een plek te bieden en normatief met ze aan de slag te gaan; hoe gedraag je jezelf naar

“Zin in een kopje koffie of thee?’ Dat kleine, elkaar groeten, dat helpt naar een volgende stap”

elkaar toe en in de wijk? De pilot is nu afgelopen. Het was zeer positief. De jongeren bleven komen. Als er spanningen waren, slaagden Jochem en Stanley erin ze weg te nemen voordat het escaleerde. In 2023 hopen ze door te kunnen gaan, ook voor de jongeren en hun ouders. Bewoner Marjolein is een van hen. Volgens haar zijn de jongeren, mede door de lessen, anders gaan denken over hun

eigen gedrag. Ze ziet het verschil. Jovanka van Homespot zet zich in voor de kinderen tot 16 jaar. Ze noemt de fototentoonstelling, waarbij de kinderen de mooiste plekken in Overstegen fotografeerden, als een groot succes.

Wie zorgt, ook in 2023, voor een onvergetelijke zomer in de buurt?

Jovanka vertelt over het activiteitenprogramma 'Zomerstegen'. Met bewoners en haar tieners werden allerlei activiteiten georganiseerd. De buurt ervoer geen overlast, maar plezier. Omdat er van alles te doen was.

Wie zijn de 'grenswerkers'?

De burens uit Noord! Buurtcoach Susan Visser heeft bewoners uit Noord en Overstegen gekoppeld. Zoals Marjolein. Zij organiseerde een Meidenavond in de Daele voor meiden uit Noord en Overstegen. Daar ontstond een gevoel van saamhorigheid, terwijl de groepen voorheen botsten als ze elkaar buiten tegenkwamen. Ook die sneeuwbal rolde verder. Er kwamen activiteiten voor zo'n 70 kinderen en een Burendag, waar, ondanks het slechte weer, 120 bewoners waren. Via Susan en Nicole is Marjolein met Coby in contact gekomen. Dat is 'van het een komt het ander'. Dat vang je niet in cijfers, je kunt het niet plannen, het ontstaat in de buurt. Als je elkaar kent, weet je wat er gebeurt. Je hoort wat er speelt en daarop kun je weer verder bouwen. Dat ontstaat alleen in contact.

Wie is al 40 jaar actief in de wijk?

Daan! Hij vond de wijk vroeger fysiek wat meer open. Nu staan er schuttingen rondom de tuinen als je vanaf Zelhem aan komt rijden. Birgit vraagt of dat een oproep is aan anderen om met hem over een oplossing na te denken? Daan lacht en staat er zeker open voor.

Activiteiten plakken

De bewoners schrijven de activiteiten waarbij ze betrokken zijn op een groot stuk IKEA-papier. Het zijn er meer dan 30, terwijl 'alle zomeractiviteiten' gemakshalve als een activiteit worden genoemd. Han woont sinds 1996 in de Caenstraat. "Doordat Jessica startte met de moestuin, kon ik met mijn groene vingers aan de slag. Nu is er een tuin-

huisje. Iemand uit de flat bleek dakdekker, die maakte het dak en zo rolt het balletje maar door. Eerst zie je mensen op de fiets hard langsrijden, nu stoppen ze en raken we in gesprek. Zoals Marion. Die fietste hier eerst een paar keer langs, toen zwaaide ze en de vijfde keer kwam ze bij ons zitten. Ik ben heel blij dat er meer contact is!" Jessica vertelt over de brand in de flat aan de Caenstraat. Hoe deze haar heeft geholpen richting respect, liefde, waardering en erkenning. Ook door haar ging een balletje rollen. Ze organiseerde Pasen voor de kinderen, terwijl de ouderen in de eerste twee flatgebouwen konden meekijken. Toen een Vossenjacht, een dagelijks Koffie- en thee-uurtje en uiteindelijk de moestuin. Nu zien de flatbewoners overal kansen en sluiten er steeds meer mensen aan. Het geeft Jessica vleugels. Haar tip? Begin met iets kleins en ga dat gewoon doen. 'Zin in een kopje koffie of thee?' Dat kleine, elkaar groeten, dat helpt naar een volgende stap.

Wat is typisch Overstegen?

De bewoners sommen aardig wat op:

- Klein beginnen
- Van het een komt het ander
- Volhouden
- Gewoon doen
- Naar elkaar omkijken
- Elkaar wat kunnen zeggen
- Dichtbij elkaar zijn
- Elkaar kennen
- Iedereen hoort erbij
- Simpele dingen waarderen

Nicole heeft nog aanvullingen. "Het geloof, dat voor redelijk wat mensen een rol speelt. En dat er zoveel potentie onder de oppervlakte aanwezig is; iets heeft vaak maar een heel klein zetje nodig. Overstegen is als radijsjes! Een warm bad als je ervoor open staat. Hier is commitment. Het is geen plek voor projecten die stoppen of aflopen." Han vult aan: "Sterker nog, we gaan alleen maar uitbreiden!"

Wat is er voor jou persoonlijk veranderd in de buurt?

Ook hier een groot aantal antwoorden:

- Het is rustiger geworden
- Mensen kennen elkaar beter, groeten elkaar en dat is fijn, want zo was het eerder niet
- Meer thuis voelen, meer betrokkenheid bij de wijk
- Klaar om weer van betekenis te kunnen zijn voor anderen
- Meer, beter en intensiever contact en dat groeit door
- Het contact met de gemeente en organisaties is verbeterd. Meer openheid en medewerking: 'we komen kijken, goed idee'. 'Ja en', in plaats van 'ja maar'.
- Meer vreugde onder de jongeren. Vanuit de situatie dat ze nergens iets mee te maken wilden hebben.

Conclusie is dat het heel veel verschillende dingen bij elkaar zijn. Alles heeft zijn pracht en praal. Maar het moet aandacht houden, anders ontstaan er eilandjes. Toen Nicole kwam, liep het écht positief uit de hand. Als je het contact nu weer verliest, sta je 3-0 achter. Jovanka vertelt over haar sneeuwbal. Door de activiteiten met de tieners, kwamen er ouders en vervolgens weer burens op af. Dat gaf gezelligheid op het plein en veel meer contact tussen kinderen, jongeren en ouderen. Er zijn bewust bruggen geslagen. Die kunnen nog verder worden verstevigd. Zeker als ideeën die jongeren hebben over het pleintje, gerealiseerd kunnen worden. Voor haar was de omslag Zomerstegen. Daar is niks negatiefs gebeurd. Astrid

“MIJN TIP?
BEGIN MET IETS
KLEINS EN GA DAT
GEWOON DOEN!”

Op 14 december, een klein jaartje na de start, stonden zo'n 25 bewoners en 10 beroepskrachten stil bij wat er zoal gebeurd en veranderd is door het werken vanuit ABCD. En welke betekenis ze daaraan toekennen.

> vindt dat er veel veranderd is sinds Nicole in de wijk is gekomen. Ze gaat eropaf en in gesprek met mensen. Jongeren vertelden haar dat ze best wat willen, maar er vervolgens niks op terug horen. Nicole doet het volgens Astrid fundamenteel anders. “Als je om initiatieven vraagt, of actieve bewoners aanmoedigt, dan moet je ook thuis geven als ze iets willen. Het antwoord kan dan overigens ook een ‘nee’ zijn.”

Veranderingen voor beroepskrachten

Wat is er voor de aanwezige beroepskrachten veranderd met de komst van Nicole en werken vanuit ABCD door alle samenwerkende organisaties?

- Efficiëntere inzet. Doordat er niet of nauwelijks meer overlastmeldingen zijn, zijn zowel de politie als Buurtplein minder tijd kwijt met overlastbestrijding, bemiddelen en het verzinnen van oplossingen. Die ontstaan nu in de buurt.
- De omgeving is weer van de bewoners. Bij de moestuin zie je dat mooi. Niet alleen de tuin, maar ook de omgeving is weer van de bewoners. Ze ruimen nu zwerfvuil op, andere bewoners respecteren het meer en gaan ook weer anders met de openbare ruimte om.
- Initiatieven zijn er altijd wel geweest in de buurt, maar die moeten wel aangezwengeld worden. Als je er meer tijd instopt, komt er meer uit. Die tijd heeft Nicole nu en dan gebeurt het ook.
- Meer reuring. De gemeente werkte altijd al graag mee aan initiatieven. Maar nu laten bewoners zichzelf eerder horen met wat ze willen. Die kring wordt steeds groter wat bij anderen weer de ogen opent. En zo gaat het verder. Veel resultaten van beleid die je nastreeft, worden nu door bewoners zelf voor elkaar gebokst. En daardoor werkt het, waar het misschien mislukt als de gemeente het allemaal zelf organiseert. Kijk naar energiearmoede. De professionele club die bewoners moet ondersteunen, is blij met wat er onder bewoners in Overstegen is ontstaan!
- Beroepskrachten spreken meer dezelfde taal. Iedereen doet iets met een andere opdracht, maar wil nu hetzelfde. Dat betekent sneller schakelen en handelen en altijd dienstbaar aan wat er groeit en bloeit in de buurt.

Welke community builder werkt voor en vanuit de buurt?

De bewoners geven aan waar een ideale community builder voor hen aan moet voldoen. Die...

- Paternaliseert niet, neemt bewoners serieus, er is gelijkwaardigheid in het contact
- Is betrokken, luistert en doet
- Woont in Overstegen
- Komt afspraken na
- Koppelt terug
- Zegt niet ‘ja’ en doet ‘nee’
- Kent actieve bewoners, maar gaat ook af op mensen die zich niet melden
- Verbindt
- Ziet het gezamenlijke doel in plaats van problemen die opgelost moeten worden
- Staat met beide benen op de grond
- Zorgt voor goede communicatie
- Zorgt dat de lijntjes kort zijn
- Weet wat er speelt
- Heeft een open blik om verder te kijken
- Is er, als het voor de buurt belangrijk is!

Dit is richting de toekomst van belang:

- Continuïteit van werken
- Dat het zo rustig blijft als het nu is
- Alles aandacht blijven geven
- Goede afstemming met elkaar en beroepskrachten

Bewoner Elly deelt een verhaaltje. “Nicole vroeg me wat wij nou leuk zouden vinden voor de buurt. Een grote kerstboom! Die mochten we van haar bestellen. Maar: we dachten niet dat wij die zelf in elkaar konden zetten. Nicole kende wel wat sterke, jonge kerels; de jongeren die wij vooral kenden van de overlast die ze veroorzaakten. Niet alleen wij, maar ook de jongeren bleken wat huiverig. Nadat we allen gerustgesteld waren, gingen we samen aan de slag! Het was hartstikke gezellig. We hebben samen die boom in elkaar gezet en waren er enorm trots op. We werden betrokken bij elkaars leven en ontdekten dat we allemaal gewone, normale mensen zijn.”

Hoe vond je het vanavond? Hoe ga je naar huis?

- Als we dit ieder jaar een of twee keer doen, weten we waarmee iedereen bezig is en wat er speelt. Het helpt als je letterlijk bij elkaar gaat stilstaan. Als je elkaar kent, groet je elkaar anders.
- Positief. Laten we bij elkaar op bezoek gaan, zodat we ook elkaars faciliteiten leren kennen en kunnen gaan gebruiken.
- Als alles en iedereen samen is, word je nog trotser op iedereen die zijn schouders eronder zet.
- Als je ziet wat er is, veranderd, de spirit en inzet: ‘I love it when a plan comes together,’ aldus wijkregisseur Rody Poelhuis.

Hoe gaat Nicole naar huis? “Mijn hart barst uit elkaar van trots. Heel tof dat iedereen de moeite heeft genomen om te komen. Het was fijn om hier te zijn. Ik slaap als een roosje vannacht.” Wethouders Patrick Moors en Hans Dales zijn ook geraakt. Ze gaan tevreden naar huis. Hans Dales zet een uitroepteken achter de avond: “De bewoners hebben hun buurt teruggekapt. Het is weer ‘hun’ Overstegen. Ik ben ervan overtuigd dat dit alleen maar verder groeit!”

“ABCD IS NETWERKEN Werken voorbij postcodegrenzen EN ERVARINGEN DELEN”

MARJOLEIN EN DE MEIDEN VAN NOORD EN OVERSTEGEN

Tijdens het Pas-op-de-plaats-gesprek op 14 december (zie pagina 12) vertelde collega-grenswerker Marjolein over de meidenactiviteiten in de Daele. “Ik organiseerde een Meidenavond in de Daele voor meiden uit Noord en Overstegen. Zo voelde het ook echt; er was een groep uit Noord en een uit Overstegen. Inmiddels zijn ze er echt samen! Terwijl ze voorheen botsten als ze elkaar buiten tegenkwamen. We organiseren nu nog veel meer. We hebben sponsoren gezocht en bijna 70 kinderen bij allerlei activiteiten gehad. En tijdens de Burendag waren er, ondanks enorm slecht weer, 120 bewoners aanwezig!”

ABCD is gemeenschapsversterkend werken. En dat stopt niet abrupt bij de postcodegrenzen van een wijk. Bewoners organiseren zich namelijk niet op die manier. Zo denken en leven ze niet. Dat bewijst het verhaal van Coby Ebbers wel. Zij woont in Noord, net voorbij ‘de grens’ van Overstegen.

“Ik woon aan de Haareweg in Noord, tegen Overstegen aan. Inmiddels woon ik er met veel plezier, maar dat duurde wel even. Alles was hier anders. Aan ons huis en in de buurt. Maar na verloop van tijd leer je de burens kennen, weet je wat er speelt in de wijk en wordt het leuker. Wat ook hielp, was dat ik me voor de buurt ging inzetten. In 2018 werden er bewoners gezocht die wilden meedelen over wat er in de wijk nodig was. De basisschool werd namelijk afgebroken en op die ruimte mochten we iets voor de buurt verwezenlijken. Daar wilde ik bij zijn! Met meerdere bewoners hebben we gebrainstormd. Met als belangrijkste uitkomst dat we een plek wilden voor verbinding in de wijk. Waar kinderen konden spelen en volwassenen elkaar konden ontmoeten. In eerste instantie gooide corona roet in het eten. Toch hebben we samen veel voor elkaar gekregen. Er zijn vrijwilligers geworven, flyers in de buurt bezorgd en allerlei activiteiten gedraaid. Het leidde tot veel enthousiasme in de buurt. Nu pakken we samen Burendag en NL Doet op en eens per maand hebben we een Buurtbrunch met een groep gezinnen en singles.

Een tijdje geleden bracht onze buurtcoach Susan Visser me in contact met wijkverbinder Nicole. Ze werkt weliswaar voor Overstegen, maar had daar ervaringen opgedaan waarmee ze ons kon helpen. Het ging over een pand in de Surinamestraat waar we als buurt iets mee wilden. Nicole dacht mee over financiële en praktische zaken. Ook bracht ze ons in contact met jonge moeders uit de wijk die een kindermiddag wilden organiseren. Het contact was leuk en nu helpen we elkaar over en weer met activiteiten. En doordat we verschillende netwerken bereiken, doen er steeds meer bewoners mee. Het is nu echt een leuke plek en dan zie je dat mensen het gaan opzoeken en er gebruik van gaan maken. Zo ontstaat er steeds meer verbinding in de wijk.”

overstegen

Groeten uit

“ HET IS
Wat iets ‘anders’ en
 WEER
‘extra’s’ heeft betekend
 RUSTIG EN
voor de ervaren
 PRETTIG
overlast in Overstegen
 IN DE WIJK ”

De kop van dit artikel is een quote van buurtbewoners uit de Houtsmastraat tijdens het Pas-op-de-plaats-gesprek op 14 december in de Daele. Dit artikel laat zien dat wat zij in het alledaagse leven ervaren, ook daadwerkelijk met cijfers is te onderbouwen. Met dank aan het team Informatie-management van de gemeente Doetinchem, dat ons op het spoor van bronnen heeft gezet. En met dank aan observaties van buurtbewoners en beroepskrachten, waardoor we de cijfers kunnen duiden.

De start van alles? Er was iets ‘anders’ en ‘extra’s’ nodig in Overstegen. Vanwege overlast in delen van de buurt. Dat vonden niet alleen beroepskrachten, maar ook de bewoners zelf. Dat ‘anders’ werd samenwerken vanuit ABCD door de beroepskrachten in de wijk, het ‘extra’s’ de inzet van een wijkverbinder voor 24 uur per week, Nicole van Vonno. Om het eigenaarschap van de bewoners over wat er in hun buurt gebeurt weer aan te wakkeren. Dit alles noemen we in dit artikel ‘de ABCD-aanpak’. De inzet van Nicole was met name gericht op het tot stand brengen van ontmoeting, contact en verbinding tussen (groepen) bewoners, jong en oud. Dat laatste was van belang; veel van de ervaren overlast speelde tussen jongeren en andere buurtbewoners. De vraag is: wat heeft de ABCD-aanpak opgeleverd in termen van het tegengaan van overlast? Niet alleen in verhalen die in dit magazine zijn gebundeld, maar ook in cijfers?

Disclaimers vooraf

1. ABCD gaat niet over overlastbestrijding!

ABCD werkt aan de basis, het wortelsysteem van verbindingen tussen mensen. Werken vanuit ABCD betekent werken aan ontmoeting, contact en verbinding tussen mensen. Zo creëer je ‘ondergronds’ de voorwaarden zodat er ‘bovengronds’ allerlei initiatieven en activiteiten kunnen groeien en bloeien, er positieve reuring komt en de sfeer in een buurt positief verandert. Dat laatste is wat er in Overstegen is gebeurd. En dat er daardoor minder overlast is, zoals dit artikel laat zien, is bijna een logisch gevolg. Onderzoek laat zien dat op deze manier werken nog allerlei andere opbrengsten oplevert, bijvoorbeeld op het gebied van gezondheid, eenzaamheid, veiligheid, veerkracht om allerlei onheil te boven te komen – denk aan grote branden en explosies zoals indertijd in Enschede - en maatschappelijke tegenstellingen. Investeren in gemeenschapskracht, in werken vanuit ABCD, werpt zijn vruchten kortom af op tal van gebieden. Omdat het de basis verstevigt. Het werkt niet vanuit een concreet probleem naar een oplossing toe, maar het versterkt de bodem, zodat oplossingen op allerlei gebieden je zomaar toevallen. Het vervolg van dit artikel laat zien dat dit ook op afzonderlijke beleidsterreinen forse effecten kan hebben.

2. De gebruikte cijfers

De gebruikte cijfers komen van data.politie.nl en zijn officiële politiecijfers. Het gaat om alle meldingen die met overlast te maken hebben. Ze zijn zeer bruikbaar om het totale beeld in wijken en buurten te schetsen, maar zoomen niet in op specifieke ‘hotspots’. Desgevraagd geeft de politie overigens aan dat de overlast op plekken in Overstegen waar de overlast het hevigst was, nagenoeg is verdwenen. Voorts roeien we in dit artikel met de riemen die we hebben. Dat wil zeggen dat we bestaand cijfermateriaal hebben gebruikt, aangevuld met informatie uit onze contacten in de buurt en bij de gemeente.

Totaal aantal meldingen overlast Overstegen spectaculair gedaald in 2022

Heeft de ABCD-aanpak, in termen van de afname van overlast, wat opgeleverd? Het antwoord is dat het zeer aannemelijk is. Tabel 1 laat zien dat het aantal overlastmeldingen in de wijk in 2021 al afnam met 29 % ten opzichte van 2020. Toen was er echter geen afname te zien van het aandeel meldingen gerelateerd aan jeugd. Van 2021 op 2022 zien we zowel het totaal aantal meldingen (verdere daling met 38%), als het aandeel gerelateerd aan jeugd (van 58% naar 37%) spectaculair dalen. Splitsen we 2022 op in twee delen, dan zien we dat de afname vooral in het tweede deel van 2022 echt gestalte krijgt. Het aandeel meldingen jeugd neemt dan ook verder af naar 20%.

Tabel 1: ontwikkeling aantal meldingen overlast, totaal en aan jeugd gerelateerd, periode 2018 tot en met 2022

Periode	Aantal meldingen overlast	Toe- of afname totaal	Waarvan aantal jeugd	Aandeel gerelateerd aan jeugd op totaal aantal meldingen
2018	128		23	18%
2019	185	+45%	56	30%
2020	332	+71%	177	53%
2021	235	-29%	136	58%
2022	145	-38%	53	37%
2022*	94		43	46%
2022**	51		10	20%

* t/m juni, ** juli t/m december

Observaties bewoners en beroepskrachten nader onderzocht

In het vervolg van dit artikel zoeken we in de cijfers bevestiging of ontcraching voor een aantal observaties van buurtbewoners en beroepskrachten ten aanzien van de ontwikkeling van de overlast.

1. Zomerstegen als definitieve kantelpunt

Bij een aantal buurtbewoners leeft het idee dat Zomerstegen, het continue activiteitenprogramma dat in juli en augustus 2022 draaide, het definitieve kantelpunt is geweest. Is dat gevoel te staven met cijfers? Tabel 1 toonde al dat de afname van het aantal meldingen vooral gestalte kreeg in het tweede halfjaar van 2022. Maar hoe verhouden die cijfers zich tot het aantal meldingen in het tweede halfjaar van eerdere kalenderjaren? Op de volgende pagina biedt figuur 1 een overzicht. Het laat zien dat we tot 2015 moeten teruggaan om zo weinig meldingen te vinden als in het tweede halfjaar van 2022. Bij meldingen die gerelateerd zijn aan jeugd is de afname nog groter (zie bovenstaand, in tabel 1). In het tweede halfjaar van 2021 waren er 68 meldingen gerelateerd aan jeugd, in het tweede halfjaar van

> 2022 10. De cijfers bieden voldoende aanknopingspunten voor de stelling dat Zomerstegen inderdaad het kantelpunt is geweest in de overlastsituatie in Overstegen.

2. Afname overlast jeugd door parallelle inzet

In gesprekken met bewoners, beroepskrachten en managers werd ook hun parallelle inzet aan de ABCD-aanpak benoemd. Bewoners van de Houtsmatraat hebben zichzelf bijvoorbeeld al sinds 2018 verenigd in de inzet voor hun buurt. Terwijl organisaties sinds oktober 2020 extra inzet plegen via een gezamenlijke groepsaanpak rondom jongeren vanuit het Jeugd Interventieteam (JIT). Al deze inzet begint zijn vruchten af te werpen. En dat is positief, omdat overlast die gerelateerd is aan jeugd een relatief grote impact heeft op het totaal aantal meldingen, zoals blijkt uit tabel 1.

Wat kunnen we zeggen over de beide bijdragen aan de ontwikkeling in Overstegen? Zoals gezegd richt ABCD zich op de ontwikkeling van de 'bodem' van de buurtgemeenschap. Dat betekent onder meer dat niet zozeer 'de jeugd' als probleem op zichzelf wordt gezien, maar veel meer de verhouding tussen jongeren en de rest van de gemeenschap. Op die verhouding en verbinding is dan ook fors geïnvesteerd vanuit de ABCD-aanpak. Tabel 1, op de vorige pagina, laat zien dat zowel het totaal aantal meldingen, als het aantal gerelateerd aan jeugd, in 2021 al daalde ten opzichte van 2020. Het ligt voor de hand dat zowel de inzet van bewoners als organisaties hier een bijdrage aan heeft geleverd. In het eerste deel van 2022 zien we de cijfers in absolute zin weer wat oplopen, waarna het tweede deel van 2022 een scherpe daling laat zien. Dat geldt voor de absolute aantallen totaal overlastmeldingen en meldingen gerelateerd aan jeugd, maar ook voor het aandeel gerelateerd aan jeugd. Doordat de knik zo scherp is, lijkt het aannemelijk dat dit vooral de invloed is van de ABCD-aanpak die zijn vruchten begint af te werpen.

3. Afname aantal meldingen door opheffen coronabeperkingen

Een aantal keren benoemd in gesprek tussen beroepskrachten, ook door de wijkverbinder: "We hebben de tijd mee. Doordat de corona-maatregelen nu zijn opgeheven, is het ook rustiger geworden". Onderstaand, in figuur 2, de ontwikkeling van het aantal meldingen in Doetinchem

(minus Overstegen) en Overstegen. Geldt de afname dan ook gemeentebreed? Want in heel Doetinchem zijn de beperkingen opgeheven.

Deze cijfers laten zien dat 'het corona-argument' onvoldoende verklaring biedt voor de grote afname in Overstegen. We zien gemeentebreed een lichte afname van 2020 op 2021 (van 1.941 naar 1.904 meldingen, indexcijfer 98) en van 2021 op 2022 weer een lichte stijging naar 2.001 meldingen (indexcijfer 103). In Overstegen zien we een spectaculaire afname; van 332 in 2020, via 235 in 2021 (indexcijfer 71), naar 145 in 2022 (indexcijfer 44). Die daling is ingezet voordat er vanuit ABCD werd gewerkt. Tijdens de ABCD-aanpak is de afname verder doorgezet. Zeker voor de overlast gerelateerd aan jeugd, zoals tabel 1 al liet zien.

4. Het waterbedeffect: de jeugdoverlast is verplaatst naar De Huet en het Centrum

Laatste observatie die we hebben onderzocht; het waterbed-effect. De overlast zou zich volgens een aantal beroepskrachten deels hebben verplaatst naar De Huet en het centrum. In figuur 3 zijn de absolute aantallen overlastmeldingen in 2022, gerelateerd aan jeugd, geïndexeerd ten opzichte van de cijfers in 2021. In De Huet zien we een kleine stijging, in het centrum een forse. In Overstegen een fikse daling.

Is er daarmee sprake van een waterbed-effect geweest? In De Huet is de stijging licht en het beeld grillig. In de zomer van 2022 is het aandeel meldingen gerelateerd aan jeugd er 56%, terwijl dat in de zomermaanden van 2021 maar 9% was. Maar voor januari en februari 2021 (54% meldingen gerelateerd aan jeugd) en diezelfde periode in 2022 (25%) zien we het omgekeerde. En na het grote aantal meldingen gerelateerd aan jeugd in de zomer van 2022, zakte het in oktober, november en december weer terug tot net beneden de 30%. Het waterbed-effect in De Huet is op basis van de cijfers lastig in te schatten; als het er al was, lijkt het voornog beperkt te zijn geweest tot de zomermaanden van 2022.

In het centrum is het beeld anders. Daar zien we in 10 van de twaalf maanden in 2022 minimaal een verdubbeling van het gemiddelde aandeel in 2021. In de tweede helft van

2022 was het aandeel meldingen gerelateerd aan jeugd er gemiddeld 36%. Cijfermatig is er in het centrum in 2022 dus iets ontstaan rondom jeugd en overlast. Aan de hand van cijfers alleen is het moeilijk in te schatten in hoeverre dat kan worden toegeschreven aan de jeugd uit Overstegen. Wel kunnen we de observaties van beroepskrachten en bewoners naast de cijfers leggen. Beroepskrachten zien jongeren die voorheen voor overlast zorgden in Overstegen nu terug in De Huet en het centrum. De cijfers over meldingen gerelateerd aan jeugd stijgen in die buurten ook, dus kan er inderdaad sprake zijn van een waterbed-effect. Dan de observaties van bewoners. Zij staan inmiddels met een deel van de jongeren die voorheen overlast veroorzaakten op goede voet. Ze organiseren samen activiteiten, bakken oliebollen en vieren samen kerst. Al met al zal een deel van de overlast zich hebben verplaatst, terwijl een ander deel verdwenen is. Een volgende stap in het bestendigen van die laatste opbrengst is om serieus om te gaan met wensen en ideeën die jongeren ten aanzien van de herinrichting van het plein hebben. Ook al omdat jongeren in gesprek met bewoners aangaven dat er met hun eerdere ideeën en wensen ten aanzien van de buurt niet altijd wat is gedaan.

Conclusie: sterke afname overlastcijfers, waarbij stevige bijdrage ABCD-aanpak aannemelijk is

In deze conclusie schuilt een zeker gevaar. Het is rustig en prettig in de buurt, mede doordat de overlast spectaculair is afgenomen. De belangrijkste waarde van die conclusie is niet dát de overlast is afgenomen, maar dat de overlast 'van de buurt' is geworden. Het sluit aan bij hoe wethouder Hans Dales het Pas-op-de-plaats-gesprek van de bewoners, op 14 december, afsloot door te stellen dat 'Overstegen weer van de bewoners is'. In 2020 en 2021 was het overlastvraagstuk nog 'van de instanties'. Zij gingen op een andere en intensievere manier samenwerken om dit vraagstuk het hoofd te bieden. Eind 2021 startte de ABCD-aanpak. Die heeft zich onder andere gericht op het herstellen van de vanzelfsprekende verbinding van bewoners en jeugd, passend bij een vitale samenleving. Dat heeft eraan bijgedragen dat spanningen op een speelse manier zijn afgenomen. In het 'samen met elkaar doen'. Er is nu veel meer en intensiever onderling contact, bewoners laten samen van alles bloeien en groeien, er is kortom weer positieve reuring. Bewoners en jongeren hebben in dit proces zelf

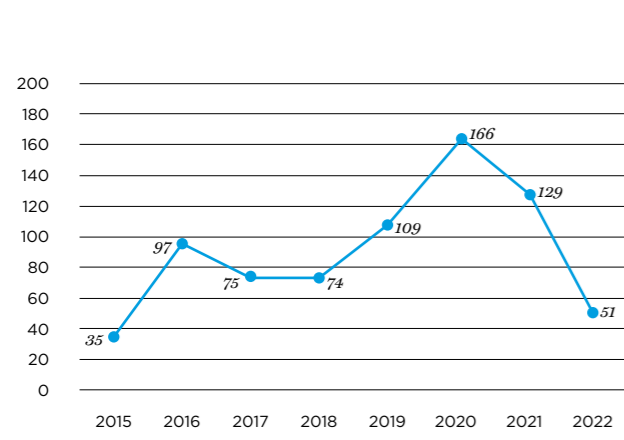
kunnen ervaren wat het betekent als je elkaar ontmoet, weer in contact bent en samen van alles laat gebeuren in de buurt. Als je elkaar kunt zien als kerstboomopzetter, oliebollenbakker of buurtfotograaf. Als buurtgenoot in plaats van overlastveroorzaker of klager. Bewoners hebben de meest spectaculaire daling in de overlastcijfers, in het tweede halfjaar van 2022, zelf heel bewust meegemaakt en mee mogelijk gemaakt. Ze hadden het ook door. Niet voor niets gaven ze aan dat Zomerstegen voor hen het echte kantelpunt was. Jongeren zijn en blijven jongeren. Ze zullen niet altijd alleen maar gezellig meedoen, maar van tijd tot tijd ook grenzen opzoeken. De gemeenschap heeft een eerdere overlastsituatie verduurd en weet nu dat het zelf kan bijdragen aan een kentering. Ze hebben hun collectieve kracht ontdekt en ervaren. Dat is de echte winst van de ABCD-aanpak.

De scherpe afname van de cijfers in het tweede halfjaar van 2022 maakt het meer dan aannemelijk dat de ABCD-aanpak een stevige bijdrage heeft geleverd aan de vermindering van de overlast. Daar blijft het niet bij. Het kan niet anders of er zijn ook effecten op allerlei andere gebieden. En de sfeer in de wijk is een stuk prettiger geworden. Dat is iets wat bewoners en beroepskrachten ook allemaal in het leven van alledag ervaren. Zoals buurtbewoner Daan Bod, die het kernachtig verwoordde tijdens de kerstviering in de Daele: "Het is hier weer net zo als vroeger!"

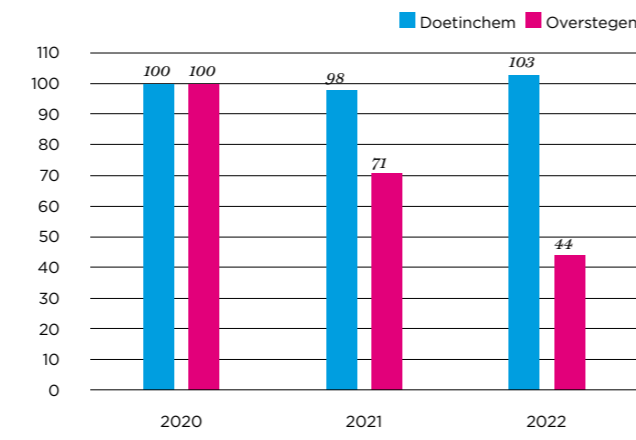
Onderzoeken van de ontwikkeling van gemeenschapskracht: hoe verder?

In de inleiding van dit artikel gaven we al aan dat we roeien met de riemen die we hebben. Het team Informatie-management van de gemeente Doetinchem heeft met ons gezocht naar data die ons meer inzicht konden bieden in de ontwikkeling van de gemeenschaps- en veerkracht in de wijk. De meest bruikbare actuele cijfers brengen de overlast in de wijk in kaart. Andere data bleken minder tot slecht bruikbaar omdat ze niet actueler waren dan 2020 óf niet op het niveau van een gemeente, wijk of buurt beschikbaar. Nu dekt overlast zeker niet de hele lading van een vitale gemeenschap (zie de eerste disclaimer in dit artikel). Toch hebben we deze cijfers hier geanalyseerd omdat het thema overlast aan de basis stond van de keuze voor de ABCD-aanpak.

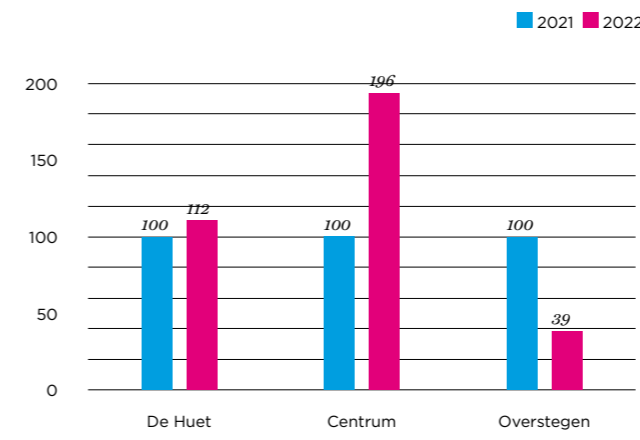
De riemen om mee te roeien zijn voornog dus in bescheiden mate voorhanden. Sandra Kuijpers van woningcorporatie Rochdale zie hier in een ABCD-aanpak in de gemeente Diemen al eens over: "De effecten zijn moeilijk meetbaar, maar altijd merkbaar." Dat laat dit magazine ook zien. Aanbeveling voor de gemeente Doetinchem is om in het vervolg (en bij verbreiding) van de ABCD-aanpak, zelf instrumenten te gaan (laten) ontwikkelen en inzetten die de ontwikkeling van gemeenschapskracht in wijken ook meetbaar maken. Het team Informatie-management zou hier een mooie rol kunnen spelen. Het voorbeeld van de Straatbarometer op pagina 24 van dit magazine laat zien hoe bewoners ook in dit type onderzoek aan het roer kunnen staan. De winst is dat het direct leidt tot ontmoetingen dichtbij huis, tot burenccontact. Zelfs een onderzoek is dat een aanleiding tot ontmoeting, precies wat ABCD beoogt.

Figuur 1: aantal meldingen Overstegen, tweede halfjaar van ieder kalenderjaar

Figuur 2: geïndexeerde ontwikkeling aantal meldingen ten opzichte van 2020

Figuur 3: geïndexeerde ontwikkeling aantal meldingen jeugd 2022 ten opzichte van 2021

“ALLE STRIJD
Jeanine Koelewijn en
 HEEFT DE BUURT
Astrid Huntink zetten
 OOK VEEL
zich in voor Overstegen
 GEBRACHT”

De aanleiding voor het gesprek met Jeanine Koelewijn is feestelijk. Ze is namelijk Superbuur geworden! De reden waarom haar buurtgenoten haar nomineerden, was een stukje minder plezierig. Ze maakt zich namelijk al sinds 2018 sterk voor een aanpak van de overlast rondom haar flat in Overstegen. Dat doet ze niet alleen; ze doet dit interview dan ook samen met Astrid Huntink. Die is net uit Overstegen verhuisd, maar blijft hart houden voor de wijk.

Jeanine ging een aantal jaren geleden de liefde achterna. Zo belandde ze, als Brabantse, in Doetinchem. Nadat haar man overleed, brak er een compleet nieuwe fase in haar leven aan. Ineens zat ze op een flat, met haar bonuszoons. Toen haar fiets werd gestolen, vroeg ze zichzelf af of ze wel in Doetinchem wilde blijven. Ze hing een briefje op in het portiek. Er meldden zich allerlei bewoners van wie fietsen waren vernield. Mensen gingen naar elkaar wijzen. “En toen dacht ik: ik kan nu weggaan of proberen hier iets te veranderen. Omdat ik er ook graag woonde, ben ik die verandering gaan inzetten.”

Oplossing verzinnen

“In de gesprekken met andere bewoners bleek dat er veel aan de hand was. Konden we daar samen een oplossing voor verzinnen? Ik besloot een buurvrouw te benaderen. Zij was eerder actief geweest in de flat. Zo ging het balletje rol-

len. Uiteindelijk zijn we als bewoners met de woningcorporatie gaan praten. Die kon best wat voor ons betekenen, bijvoorbeeld in het onderhoud, maar niet in de overlast-situatie. Een aantal maanden later besloten we een bewonersbijeenkomst te organiseren. Gewoon om elkaar te leren kennen en te zien wie er nu in de flats woonden. Daar ontstond direct al van alles. Een sneeuwschuifploeg, waar jongeren deel van uit maakten, zodat ouderen naar het winkelcentrum konden blijven gaan. Er werd een Nieuwjaarsborrel georganiseerd en een braakliggende strook grond bij de flat werd, met medewerking van Buha, een gezamenlijk tuintje. Rondom die tuin leerden bewoners elkaar weer kennen. En een bewoner van een ander buurtje zag wat er gebeurde en is daar nu met een moestuinproject gestart (zie pagina 6). Van het een kwam het ander.”

Doorzetten

De sfeer in de buurt is nu goed. Maar daar ging een langdurig traject van teleurstellingen en doorzetten aan vooraf. Want er speelt ook een veel breder overlastprobleem. Astrid: “Het was hier in de omgeving rondom de school echt niet leuk. We hadden te maken met herrie, vernielingen, zwerfvuil en er heerste een hele negatieve sfeer. Dat hebben we als bewoners vaak aangekaart bij de wijkprofessionals. Bij de buurtcoaches vonden we zeker herkenning en erkenning. Maar na een aantal gesprekken bleek dat zij weinig voor ons konden doen. Andere wijkprofessionals bagatelliseerden de situatie in onze ogen. We kregen het

“Als er angst is voor een bepaalde ontwikkeling in de wijk, deel je dat nu met elkaar”

gevoel dat we als zeurpieten werden weggezet. Terwijl we echt geen moeite hebben met spelende kinderen. Maar dit ging verder. Ons woongenot en, later, onze veiligheid waren in het geding. Er moest iets gebeuren.”

Breder draagvlak

De bewoners benaderden de gemeenteraad. Astrid: “Ze moedigden ons aan om breder draagvlak te organiseren. Uiteindelijk hebben we alle direct omwonenden van de school uitgenodigd om naar Trommelslag komen. We hebben er gesproken over de situatie, hoe het verder moest en wat we konden doen. Vervolgens hebben we rondom de school, huis-aan-huis, handtekeningen verzameld en die, als petitie, aangeboden aan de burgemeester. Daarop kwam er zowel regionale als landelijke media-aandacht voor de situatie.”

Werken aan relaties

Er volgden meer gesprekken met de burgemeester en diverse gemeenteraadsleden. Wijkverbinder Nicole van Vonno werd aangesteld en er werd een start gemaakt met werken vanuit ABCD. Dat betekent; ruimte maken voor ideeën en verlangens van bewoners en werken aan ontmoeting en de onderlinge relaties. Astrid: “Nicole ging inventariseren en verbinding maken met de buurt. Ze heeft de dynamiek van de jongeren herkend en op hele adequate manier contact met ze weten te maken. Zo heeft ze geïnitieerd dat ze in de sportzaal bij Homespot kunnen voetbal-

len. We houden wel een beetje ons hart vast voor wat er gebeurt als Nicole weggaat. Het is nu leefbaar en plezierig geworden in de wijk, maar hoe het straks weer gaat, weet niemand.”

Extra motivatie

Jeanine is dankzij haar buurtgenoten, en haar inzet voor Overstegen, nu Superbuur. Ze kreeg er een heerlijk ontbijtbuffet bij Vanouds voor en een ‘Hallo burens’-goodiebag. De uitverkiezing is een extra motivatie om door te gaan. “Het bijzondere is namelijk dat al het werken in de buurt ook veel heeft gebracht. Door het wel en wee met elkaar te delen, krijg je meer oog voor elkaar en voor de wijk. Je vindt elkaar en ervaart gezamenlijke kracht om het de goede kant op te sturen. Als er angst is voor een bepaalde ontwikkeling in de wijk, deel je dat nu met elkaar. We zijn als bewoners veel meer met elkaar verbonden geraakt. Maar in een aantal opzichten blijven we afhankelijk van de gemeente, professionals en hoe ze in hun werk staan. We hebben in de loop der jaren allerlei suggesties gedaan, maar die werden niet opgepakt. Dus Nicole is nu een prachtige spin in het web, maar er moet daarnaast ook iets fundamenteels veranderen. Wat geweest is, is geweest. Laten we nu samen vooruit kijken. En écht samen voor de wijk gaan staan.” Dat zijn Jeanine en Astrid blijven doen. Met als nieuw hoogtepunt het Pleinfeest op 28 december. Een jaar eerder had niemand daar nog zin in, nu bakte Astrid oliebollen en was het een enorm gezellige en geslaagde dag!

“DAT IS WEL EENS Bewoners Caenstraat meten met elkaar ontwikkeling ANDERS GEWEEST van gemeenschapskracht en veerkracht HIER IN DE BUURT”

Onderzoek dat past bij de ABCD-werkprincipes brengt de ontwikkeling van gemeenschapskracht en veerkracht in kaart. Het zet bewoners aan het roer én biedt, tijdens het onderzoek, weer nieuwe mogelijkheden tot ontmoeting. De door onderzoeker Kees Fortuin ontwikkelde Straatbarometer is een snelle, simpele en mooie manier om buurtgenoten nader kennis met elkaar te laten maken. Ze delen wat ze van de situatie in hun buurt vinden en de resultaten bespreken ze weer met elkaar. Op 31 januari werd de Straatbarometer ingezet bij de WinterBBQ in de Caenstraat. Daar is het laatste jaar van alles in beweging gezet, met de moestuin als katalysator. Dit artikel laat zien wat dat volgens de bewoners heeft bijgedragen aan gemeenschapskracht en veerkracht.

Het gebruik van de Straatbarometer staat op allerlei manieren haaks op traditioneel onderzoek. Dat vertrekt over het algemeen vanuit problemen, met als beoogde resultaten dat deze zijn afgenomen door een interventie. Dan gaat het beter in de buurt. Een extern ingehuurd onderzoeksbureau gaat eenmalig de buurt in om te meten en rapporteert aan de gemeente. Zelden gebeurt dit ook aan de bewoners. Bij de Straatbarometer is het onderzoek niet het doel, maar dienstbaar aan het buurtproces. Waarbij ontmoeting en gezamenlijk stilstaan bij wat er gebeurt en veranderd is, de hoofdmoot is. Dat het daarnaast inzicht biedt in hoe bewoners heel simpel zélf deze verandering in het vervolg kunnen meten, tijdens een gezamenlijke BBQ, met een paar vragenlijsten, wat pennen en iemand die een beetje handig is met Excel, draagt weer bij aan de collectieve kracht van de buurt. Zo ook in de Caenstraat.

Radicale bescheidenheid

Een van de ABCD-werkprincipes is dat je aanvullend werkt aan de gemeenschap. Consequentie is dat je het tempo van de buurt volgt. Dat is hier ook gebeurd. Tussen wijkver-

binder Nicole en buurtbewoner Jessica was onduidelijkheid over ABCD ontstaan. En over hoe zich dat nou verhoudt tot het door de buurt gekozen motto RLWE, dat staat voor Respect, Liefde, Waardering en Erkenning. Het besef dat er iets schuurde in het contact groeide langzaam bij Nicole. In een paar gesprekken werd de lucht geklaard. ABCD is een continu leerproces, waarbij ups and downs in het contact heel gewoon zijn. Zaak is om met elkaar verder te kunnen. En zo opende Nicole de WinterBBQ op 31 januari dus met de opmerking dat ze het buurtproces juist wil dienen en niet frustreren. RLWE is de naam die bewoners gebruiken en dat telt dus. Het is een mooi leermoment. ABCD vraagt radicale bescheidenheid en is slechts een manier waarop je in een buurt staat en je verhoudt tot (mede)bewoners. En zeker geen term waar bewoners nou perse iets mee hoeven of moeten.

De moestuin geeft betekenis aan het leven

Hierna gingen de enorme kogelbarbecue, de muziek en de straalkachel aan. Zo'n 35 flatbewoners, jong en oud, haakten aan in de hal van de flat. Het invullen van de Straatbarometer gebeurde organisch, vanuit interesse. Bewoners kwamen, met een broodje worst of hamburger, om de statafels in de entreehal staan. De gesprekken kwamen als vanzelf op gang. Het realiseren van de moestuin is hét verhaal van 2022 en geeft betekenis aan het samenleven in de Caenstraat. De ene bewoner kan zijn groene vingers eindelijk gebruiken, een ander helpt er een paar avonden per week een uurtje mee. Weer een ander kookt graag en heeft al courgettesoep voor de hele flat gekookt. En iedereen weet: om 19 uur ontmoeten we elkaar daar. Vaak gaan de kinderen mee, die spelen nu meer samen. Een wat oudere bewoonster vertelt dat ze jarenlang niet voor zes uur 's avonds opstond. Ze kwam haar flat niet of nauwelijks meer uit, buiten kwam ze niet meer ('er wonen hier allemaal vreemde mensen'). Toen de moestuin er kwam, is ze een keer gaan kijken. Dat heeft veel voor

haar veranderd. Ze gaat nu regelmatig naar buiten en heeft diverse flatgenoten leren kennen.

De Straatbarometer: zelf de ontwikkeling van gemeenschapskracht en veerkracht meten

In de gesprekken vragen we de bewoners om de zes vragen van de Straatbarometer te beantwoorden. Deze hebben betrekking op de ontwikkeling van gemeenschapskracht en veerkracht:

1. Wat vindt u van de ontwikkeling in de straat in de afgelopen 12 maanden?
2. Wat zal er volgens u de aankomende twaalf maanden met de straat gebeuren?
3. Heeft u zelf de afgelopen 12 maanden meer of minder contacten gehad met mensen in uw straat dan het jaar ervoor?
4. Verwacht u dat u de komende 12 maanden meer of minder contacten met mensen in uw buurt zult hebben?
5. Hoe waarschijnlijk is het volgens u dat mensen uit de straat elkaar bijstaan als dat nodig is?
6. Hoe ziet u de toekomst van de buurt als geheel, positief of negatief?

De schaal waarop gescoord kan worden, loopt steeds op van 1 'duidelijk minder/negatief/slechter' tot en met 5 'duidelijk meer/positief/beter'. Zeventien bewoners vullen de lijst zo in. Met elkaar, met ons. Dat voelt voor niemand vreemd, aangezien wij er de afgelopen jaar steeds bij waren op momenten die voor de bewoners belangrijk waren. Twee dagen later heeft bewoner Han nog zes vragenlijsten afgenomen door willekeurig op een aantal plekken in de flat aan te bellen. In totaal is de Straatbarometer dus door 23 bewoners ingevuld. In het gros van de gevallen met tenminste één andere buurtbewoner. Dat zijn dus al 23 ontmoetingsmomenten tussen tientallen bewoners. De scores staan verwerkt in figuur 1.

De figuur maakt in een oogopslag duidelijk wat er volgens de bewoners in de Caenstraat is gebeurd en veranderd. Ruim 80% ziet een positieve ontwikkeling in de straat, 77% denkt dat deze het komende jaar verder gaat doorzetten. Circa 86% ziet de toekomst van de buurt (zeer) positief in en 77% acht het waarschijnlijk dat mensen elkaar bijstaan als dat eens nodig is. Ruim twee derde (68%) heeft het afgelopen jaar (veel) meer contacten gehad met mensen in

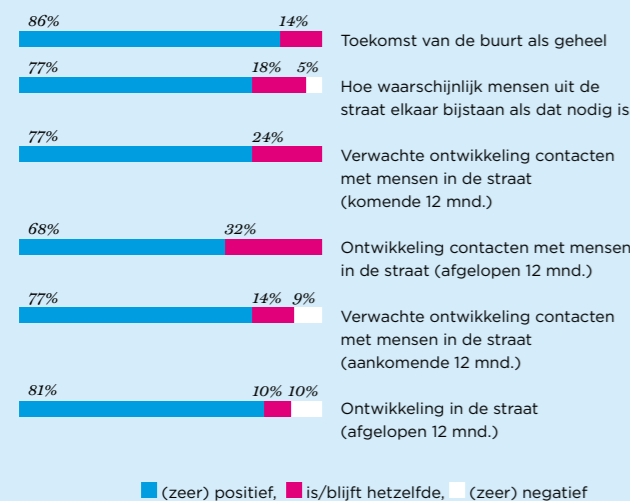
> hun straat, 77% denkt het komende jaar (veel) meer contacten met mensen in de straat te gaan hebben. De scores van de zes bewoners die Han heeft bevestigd, zijn redelijk vergelijkbaar met die van de BBQ-respondenten. Enige uitzondering is de collectieve zelfredzaamheid (het elkaar bijstaan), waarop ze wat lager scoren. Conclusie is dat ook de bewoners in de Caenstraat die minder direct betrokken zijn bij de zichtbare activiteiten, de positieve reuring die het veroorzaakt, meekrijgen. Bijzonder aan de Straatbarometer is dat de gesprekken die Han nu met zes medebewoners heeft gevoerd, weer kunnen leiden tot meer betrokkenheid. Er kunnen weer balletjes gaan rollen.

Wat betekent dit in termen van geluk, gezondheid en ervaren veiligheid? Daar kunnen we uitspraken over doen als we de resultaten vanuit figuur 1 verbinden met een aantal inzichten uit onderzoeken die in het artikel op pagina 8 van dit magazine (met bronnen) zijn gepresenteerd:

- Mensen die tenminste zes buurtgenoten kennen, leven gemiddeld langer, gelukkiger en gezonder.
- Hoe groter de (beleeft)de samenhang tussen buurtbewoners, des te veiliger mensen zich voelen.
- Wonen in een saamhorige buurt vergroot de kans op een goede gezondheid met 27%.
- 'Lichte' sociale contacten vergroten de kans op een lang leven het meest.
- Mensen die zich thuis voelen in een buurt, zijn een stuk gelukkiger (7,9 tegen 6,1) dan mensen die zich er niet thuis voelen. Dat geldt ook voor mensen die in hun buurt willen blijven wonen versus mensen die dat niet willen (7,8 tegen 6,2).

Gesprekken gaan over samenleven, -zijn en -spelen

De cijfers vertellen een deel van het verhaal. Daarnaast zijn er de verhalen van de bewoners. Eerste opvallende constatering is dat het woord 'overlast', ooit de aanleiding voor de ABCD-aanpak in Overstegen, precies één keer voorbij is gekomen in ruim twee uur levendige gesprekken. Als bewoners samen praten over hun buurt, gaat het over de

Figuur 1: aandeel positieve, neutrale en negatieve scores op stellingen Straatbarometer

moestuin en de wens dat het snel weer langer licht wordt 's avonds. Over het samenspelen van de kinderen en talloze voorbeelden waarbij burens elkaar hebben bijgestaan. Over de moestuin-app waar al zoveel bewoners op actief zijn. Als iemand een tijdje niet actief is op de app, checkt een buur even of alles wel in orde is. De titel van dit artikel is de zin die het vaakst voorbij kwam: 'Dat is wel eens anders geweest hier in de buurt'. Om de ervaren positieve reuring kracht bij te zetten. In termen van vraagstukken en problemen kwam alleen afval in meerdere gesprekken aan de orde. Daar is volgens de bewoners nog wel werk aan de winkel.

Straatbarometer breder inzetten

De Straatbarometer is in eerste instantie op één plek in Overstegen ingezet. Vanuit de ervaringen die we een jaar lang hebben opgedaan in de wijk, alle observaties en inzichten van bewoners en beroepskrachten, maar ook de afname van de overlastcijfers (zie pagina 18), durven wij de stelling wel aan dat we soortgelijke resultaten als in de Caenstraat ook op anderen plekken in de buurt zullen meten. In de Houtsmastraat, waar bewoners en de jongeren weer in verbinding zijn met elkaar. Bij Homespot waar met de tieners gigantische stappen zijn gezet. Rondom de Inclusieve speeltuin waar bewoners samen, en met leerlingen van het Technasium, stappen zetten. Bij 'grenswerkers', zoals Coby en Marjolein (zie pagina 15), die in verbinding met bewoners uit Overstegen van alles mogelijk maken. Het zou interessant zijn de Straatbarometer ook op die plekken in te zetten.

Twee vragen

De bovenstaande verhalen en cijfers leveren minstens twee prikkelende vragen op voor beleidsmakers, zeker als we ze koppelen aan onderzoeksresultaten uit de literatuur. De eerste gaat over de inzet van middelen. Blijf je die voornamelijk inzetten op individuele zorg en losstaande activiteiten die mensen samen moeten brengen? Vooral gericht op wat er 'boven de grond' gebeurt, op wat zichtbaar is? Zonder oog voor het versterken van de bodem, de sociale verbanden? Of haal je een substantiëler deel structureel 'naar voren' vanuit de overtuiging dat het verstevigen van het sociaal weefsel, het wortelstelsel, bijdraagt aan gemeenschapskracht en veerkracht? En daarmee aan sterkere, meer verbonden buurten? De tweede vraag is hoe je de opbrengst van community building vanuit ABCD wilt (laten) onderzoeken? In het artikel op pagina 18 concludeerden we al dat de afname van overlast weinig zegt over de bijdrage van ABCD aan gemeenschapskracht en veerkracht. Het is absoluut aannemelijk dat de ABCD-aanpak een stevige bijdrage heeft geleverd aan de vermindering ervan, maar dat was niet het primaire doel. Om een bijdrage aan gemeenschapskracht en veerkracht te onderzoeken is wat anders nodig dan conventioneel onderzoek. De Straatbarometer sluit mooi aan op de ABCD-werkprincipes. Het biedt relevante informatie om de ontwikkelingen van gemeenschapskracht en veerkracht te kunnen monitoren, houdt bewoners in the lead én draagt direct bij aan ontmoeting en verbinding. Het biedt de gemeente inzicht in de waarde van de ABCD-aanpak en versterkt deze tegelijkertijd. En, inderdaad, opbrengsten op allerlei beleidsterreinen komen 'vanzelf' mee.

AANZWELLEND Hoe er naar Doetinchem KOOR VOOR ABCD wordt gekeken IN OVERSTEGEN

Ineens was de term er. Onderzoeker Kees Fortuin gaf in een voorbereidend gesprek op een bijeenkomst aan dat er rondom ABCD in Overstegen sprake is van een 'anzwellig koor'. Gevormd door steeds meer enthousiaste buurtbewoners en beroepskrachten. Maar ook door woningcorporaties, gemeenten, waaronder de Gelderse G8, delegaties welzijnswerkers uit Enschede en Deventer én burgemeester en wethouders van Doetinchem. Een overzicht van hoe er vanuit het hele land interesse is in de ABCD-aanpak in Overstegen.

In de gemeente Doetinchem gaat de ABCD-aanpak rond. Mooie voorbeeld is de nieuwjaarstoespraak van burgemeester Boumans waarin er expliciet bij werd stilgestaan. Bij wat er mooi is in en aan de wijk en hoe bewoners, jong en oud, daar samen mee aan de slag zijn gegaan. Bewoner Jeanine Koelewijn werd er uitgelicht om haar veerkracht (zie pagina 22). Wethouders Patrick Moors en Hans Dales maakten het Pas-op-de-plaats-gesprek op 14 december mee. Beiden waren blij verrast door wat bewoners er met elkaar deelden. Wethouder Dales zette een mooi uitroepteken achter de avond door te stellen dat de bewoners hun buurt hebben teruggepakt. "Het is weer 'hun Overstegen'. Wat in korte tijd is ontstaan, is ongelooflijk. En dit groeit door, daar ben ik van overtuigd."

Gemeenten: de tamtam doet zijn werk

In gemeenteland deed de tamtam van meet af aan zijn werk. Diverse gemeenten hebben, op verzoek, ABCD in Overstegen-magazines ontvangen. Op 29 november bezochten delegaties van de provincie Gelderland en zes Gelderse G8-gemeenten de Daele voor een werkbezoek. Er was grote interesse in de samenwerking tussen wijkverbinder Nicole van Vonno, de overige beroepskrachten in de wijk en de bewoners. De aanleiding om voor ABCD te kiezen kwam op tafel. Net als het feit dat ABCD geen project is, maar voortdurend zaaien en oogsten. Planten en onderhouden. De beroepskrachten uit de wijk vertellen dat de onafhankelijke positie van Nicole rust brengt. Zij kan het van onderop oppakken. Zo versterk je elkaar vanuit je eigen positie, waarbij het uiteindelijk draait om de grondhouding van waaruit je samenwerkt. Er wordt gevraagd naar de rol van

de politie. Wijkagent Janneke geeft aan dat ze eerder dagelijks in de wijk was voor overlastmeldingen. In 2022 is er een enorme afname geweest van het aantal meldingen, waardoor Janneke draagvlak bij collega's ervaart om er ook, of juist, te zijn als het goed gaat in de wijk. Twee uurtjes taart bakken met jongeren, bespaart collega's vele uren politiewerk. Ze vindt het wel lastig de waarde van dit preventiewerk hard te maken. Waarmee een bruggetje is gemaakt naar dit Zaai & Oogst-magazine. De aanwezige ambtenaren vragen of alle verhalen die zijn opgetekend de opbrengsten niet voldoende 'hard maken'? Die zijn toch feitelijk al het 'bewijs' voor alles wat is gebeurd en veranderd? Wijkregisseur Rody Poelhuis vertelt dat ze een belangrijk onderdeel vormen. Uiteindelijk wordt er, samen met een aantal landelijk bekende ABCD-professionals, een

> mozaïek aan ervaringen, verhalen en cijfers opgeleverd. Iets wat in Nederland niet eerder is gedaan. Het vervolg dan. Een ding is zeker; er blijft altijd onderhoud nodig. Net als voor wegen, gebouwen en openbaar groen, is er ook voor samenleven een onderhoudsplan nodig. Het gaat niet vanzelf.

Welzijnsorganisaties: samen, voor meer impact

De samenwerking tussen verschillende organisaties is uniek aan de ABCD-aanpak in Overstegen. Verschillende organisaties werken nu anders samen, met elkaar én de bewoners. Rody en wijkverbinder Nicole vertelden erover tijdens het ABCD-festival op 3 juni in Deventer. In de volle zaal zaten ook medewerkers van Raster Groep, de organisatie voor welzijnswerk en kinderopvang in Deventer en zelf al werkend vanuit ABCD. Het inspireerde hen mede om andere organisaties bij de aanpak te gaan betrekken, voor meer impact. Het heeft daar geleid tot gezamenlijke sessies en de website www.deventerabcd.nl. Ook het Wijkwerk van de Twentse Alliantie bracht een werkbezoek aan de Daele. De meerwaarde van de samenwerking tussen organisaties die actief zijn in de wijk stond centraal. Met als resultaat dat de wens in Enschede nu een vervolgttraining ABCD is waarbij ook politie, wijkteam, gemeente en woningcorporatie aansluiten.

Woningcorporaties: kan het ook wat voor ons zijn?

ABCD in Overstegen belandde in presentaties van community builders in het land. Zo wekte het de interesse van woningcorporatie Viveste. Zij zijn op het spoor van de

“In gemeenteland deed de tamtam van meet af aan zijn werk”

Doetinchemse corporatie Sité gezet, omdat Sité uit overtuiging heeft gekozen voor ABCD. Daarnaast liet de directiekring Kleine Woningcorporaties zich, samen met mensen van koepelorganisatie Aedes, inspireren in Overstegen. Inhoudelijk ging het over het organiseren van samenwerking met diverse partijen én bewoners rond leefbaarheidsvragen in dorpen en wijken. Dat is bij hen nog niet zo

vanzelfsprekend als in Doetinchem. In Overstegen ervaren ze dat de Doetinchemse partners elkaar altijd wel weer vinden en het belang zien samen verder te komen. Soms kan het schuren, de term ‘schuurfeestje’ ontstond ook in Overstegen, maar er is van oudsher een stevige samenwerkingsbasis. Het ging over de impact van werken vanuit ABCD en de delegatie bezocht de moestuin in de Caenstraat.

Onderwijs: bewoners als opdrachtgevers Technasium-leerlingen

In Overstegen staat het Technasium, in ABCD-termen een prachtige asset, iets wat de buurt te bieden heeft. Binnen het vak Onderzoek & Ontwerpen werken Vwo-leerlingen aan opdrachten voor tientallen organisaties en bedrijven als Leisurelands, de gemeente en Tennet. In 2022 was er echter een primeur; wijkbewoners Angela en Jochem voegden zich in dat rijtje. Zij werden opdrachtgevers van een groep Vwo 4-leerlingen. Rody zette coördinator Yorrit van der Staay van het Ulenhofcollege op het spoor van wijkverbinder Nicole. In gesprek kwamen ze uit bij de inclusieve speeltuin waar Angela en Jochem zich hard voor maken. Yorrit zocht contact, maakte een projectboekje en inmiddels zijn vier groepjes van vier leerlingen er vier lessen per week mee aan de slag. Ze ontwerpen Belevingspanelen, die kinderen met een beperking van 6 tot en met 16 jaar een leuke ervaring bieden, waarbij de combinatie actie-reactie centraal staat. Angela en Jochem bepalen per groepje wat ze het beste idee vinden en beoordelen het eindproduct. Bijzonder is dat Yorrit zelf in Overstegen woont. Door de samenwerking is hij heel anders naar zijn eigen buurt gaan kijken.

Grenswerkers: ABCD gaat voorbij postcodegebieden

Ook grenswerkers zijn onderdeel van het aanzwellend koor geworden. Het zijn bewoners uit Noord zoals Coby en Marjolein. Ze zijn door buurtcoach Susan Visser en wijkverbinder Nicole verbonden met bewoners uit Overstegen. Samen organiseren ze nu activiteiten, in Noord en Overstegen. Zo ontstaan er ook verbindingen tussen beide wijken. Werken vanuit ABCD houdt zich nu eenmaal niet aan postcodegebieden. Lees meer over Coby en Marjolein op pagina 15.

ALS JE STOPT MET Wanneer en waarom HET WERKEN AAN werken vanuit ABCD RELATIES, GA JE stopt en wat de WEER PROJECTEN consequenties zijn DRAAIEN

Communities stoppen nooit. Ze zijn er en functioneren op een bepaalde manier. Communities hebben ondersteuning en, uiteindelijk, onderhoud nodig. Net als wegen, gebouwen, openbaar groen en gezondheid. Want ook bij een hovenier en een huisarts kun je terecht voor onderhoud. Voor samenleven is het niet anders. Community building is dus geen project of interventie, met een kop en een staart. Toch wordt het vaak zo ingezet, als een bestaande manier van ondersteunen in een buurt niet werkt. Instanties huren dan community builders in en besluiten na verloop van tijd of die ondersteuning door moet gaan. Wanneer stopt ondersteuning? En wat zijn de consequenties? Dit artikel is gebaseerd op gesprekken met en artikelen van Birgit Oelkers, Joop Hofman en Irma Vroegop. Zij hebben tientallen jaren ervaring als community builders en met ABCD.

ABCD draait om het werken aan ontmoetingen, contact, verbinding. Relatiegericht werken in plaats van taakgericht. Je bent erop uit dat mensen voor elkaar bekende en vertrouwde gezichten worden. Dat ze het gevoel hebben bij elkaar terecht te kunnen en dat ze samen een manier vinden om een kwestie op te lossen. Het is inzet op het wortelsysteem, op het versterken van het sociaal weefsel van een buurt als sociaal ecosysteem. Daarbij werk je steeds aanvullend op elkaar.

De ondersteuning stopt door de gemeenschap

Een ABCD-aanpak kan stoppen omdat een gemeenschap dat aangeeft of omdat een instantie het besluit. Een gemeenschap kan aangeven dat ondersteuning door een externe community builder niet meer nodig is. ABCD is aan-

vullend op elkaar werken. In een gemeenschap zijn ook interne community builders actief, bewoners uit de gemeenschap die deze rol, al dan niet tegen een vergoeding, op zich nemen. Als een gemeenschap geen rol meer ziet voor de externe community builder, kan de ondersteuning dus stoppen. Totdat de gemeenschap het weer nodig acht. Andere reden is dat het in een gemeenschap stolt. Dat gebeurt als een of meerdere van de ABCD-werkprincipes (zie kader) uit beeld raken. Bijvoorbeeld als bewoners niet meer ‘in the lead’ zijn, maar een klein groepje ‘in charge’ is. Dat groepje creëert zoveel gemak in de eigen groep dat ze het ongemak van buitenaf niet meer toelaten en een open community een *gated community* wordt. De groepen worden steeds kleinere eilandjes. Communities gaan door, maar van community building is geen sprake meer. Een community builder kan interveniëren, mits dat wordt toegestaan.

> De ondersteuning stopt door instanties

Veel vaker besluiten instanties dat de ondersteuning stopt. Direct, door community building als een voltooid interventie te beschouwen. Zoals in dit praktijkvoorbeeld, uit het boekje 'How to kill community building': 'Er is een goede sociale bodem gelegd, waarbij de bewoners in hun kracht zijn gezet. Nu kunnen ze meedoen en leren het alleen te kunnen'. Maar ook indirect. Door keuzes te maken waardoor community building dooft en stopt. Wat is munitie om als organisaties de volgende stap te kunnen zetten? En de ABCD-aanpak te verbreden?

• Kies ABCD als veranderstrategie, niet als interventie

Instanties en beleidsmakers signaleren problemen, maken beleid en laten experts interventies uitvoeren volgens vooraf afgesproken doelstellingen. Een buurt scoort een 6, dat moet naar een 7. Als ABCD volgens deze logica wordt ingezet, als interventie, is het risico groot dat het stopt. Omdat ABCD werkt op basis van relaties en niet met interventies. Het meet een community niet af aan de staat van succes, maar aan de mate waarin relaties versterkt zijn. Een community is ook goed als het een 6 op een leefbaarheidsindex scoort. Pieken en dalen horen bij de levenscyclus van de buurt. Samenleven is geen corporate groeimodel; louter streven naar 'steeds beter' of 'steeds meer' is het samenleven ontkennen. Een 6 of 7 zegt niets over hoe een gemeenschap er aan toe is.

Mooi voorbeeld is de afname van de overlast in 2022 in Overstegen (zie pagina 18). De bewoners in Overstegen hebben daar zelf een belangrijke rol bij gespeeld. Bij een nieuwe overlastsituatie zijn ze niet onmachtig. De gezamenlijke ervaring heeft bijgedragen aan meer onderling begrip, herkenning en vertrouwen. Aan collectieve kracht. Een aanpak door professionals, zonder de gemeenschap, draagt hier niet aan bij. Het kan effect sorteren, maar is vaak niet duurzaam en maakt afhankelijk van professionele inzet. Externe professionals moeten namelijk steeds weer een nieuwe aanpak bedenken. Werk dus aan relaties in de buurt. Stop je daarmee, dan draai je weer projecten. Waarbij de buurtpraktijk zich weer moet verantwoorden aan beleid; het moet van een 6 naar een 7. Terwijl het beleid dienstbaar aan de buurtpraktijk zou moeten zijn.

• Blijf als professionals en gemeenschap werken volgens de ABCD-werkprincipes

Dit blijkt niet zo gemakkelijk. Dat heeft deels te maken met het mensbeeld dat aan de basis van veel beleid staat. Mensen worden niet gezien als makers van hun eigen buurt, maar als doelgroep of veranderobjecten. Instanties zijn experts, bewoners consumenten van expertise. In veel wijken staan bewoners wél aan het roer bij het organiseren en uitvoeren van leuke activiteiten in hun buurt. Is er echter een probleem, zoals overlast of armoede, dan kiezen instanties voor hun expertrol en gaan ze ermee aan de slag voor bewoners. Ook bewoners vallen dan weer terug in oude patronen. Kunst is om aan nieuw samenspel te werken. Door te leren en samen zicht te krijgen en houden op wat werkt, wat niet en waardoor dat komt. Ander voorbeeld is de neiging om de ABCD-werkprincipes te willen bijstellen, 'omdat het in de buurt niet zou werken'. Bijvoorbeeld als een open ontmoetingsplek wordt geclaimd door een bepaalde groep bewoners. Accepteer je dat, omdat je het

“Kunst is om aan nieuw samenspel te werken. Door te leren en samen zicht te krijgen en houden op wat werkt, wat niet en waardoor dat komt”

naar de gezamenlijke aanpak, maar ook naar de randvoorwaarden die zijn gecreëerd voor deze startfase. Wijkregisseur Rody Poelhuis heeft zich er hard voor gemaakt. Hij is de verbindende schakel tussen organisaties, wijkverbinder, bewoners, het supportteam en zijn eigen organisatie. Hij heeft een bevlogen, krachtige community builder aangesteld die op haar beurt het verschil in de wijk maakt. En gekozen voor een verteller met ABCD-bagage, die in de wijk is en wat er gebeurt en verandert vastlegt en duidt. In meerdere gemeenten was een ABCD-aanpak succesvol, maar stopte de community building door een gebrek aan continuïteit in de uitvoering. Je kunt een aanpak doorzetten en functies opnieuw invullen, maar vertrekkende ambtenaren, beroepskrachten in de wijk, wijkverbinders en vertellers nemen hun ervaring(en) en opgebouwde relaties mee. De bewoners in Overstegen hebben aangegeven graag op de huidige voet verder te willen. Vanuit de sterk verbeterde relaties met beroepskrachten en met wijkverbinder Nicole. Om te voorkomen dat gebeurt wat een bewoner benoemde in het Pas-op-de-plaats-gesprek: 'Verlies je het contact, dan sta je weer 3-0 achter'.

• Straal autoriteit uit ten aanzien van de aanpak

“Zo werken we hier. Het is en blijft een zoektocht voor ons allemaal, het valt nog niet mee, maar we gaan werken vanuit ABCD. En we blijven zo werken.” Op deze boodschap kunnen beroepskrachten in de uitvoering bouwen. Het zorgt ervoor dat ruis en onzekerheden die inherent zijn aan een nieuwe manier van werken, niet de overhand krijgen. Gebeurt dat wel, dan doet dat iets met het gevoel van ruimte bij een beroepskracht of organisatie om het anders te kunnen en mogen doen. Als het fundament om te

ongemak niet wil verduren, dan wordt de kring, het groepje bewoners, steeds kleiner. Gemeenschappen gaan wel door, maar komen tegenover elkaar te staan. Van community building is geen sprake meer. ABCD is een continu leerproces. Dit leren moet je faciliteren. Dat vraagt om een stevige leeromgeving en permanent aandacht voor het samen leren. De werkprincipes zijn bepalend voor de ontwikkeling van een positief buurtproces.

• Zorg voor stabiliteit en continuïteit in de uitvoering

Woningcorporaties, welzijnsorganisaties en gemeenten uit het hele land zijn voor werkbezoeken naar Overstegen gekomen (zie pagina 27). Uit nieuwsgierigheid

werken vanuit ABCD dan niet stevig genoeg is, bestaat het risico dat organisaties, beroepskrachten en bewoners weer terugvallen in oude patronen en bestaande structuren. Zeker in een crisissituatie zal de neiging dan groot zijn voor 'quick fixes' te kiezen. Terwijl crises en dalen erbij horen. Zolang bestuurders en leidinggevende beroepskrachten autoriteit blijven uitstralen ten aanzien van de aanpak, kunnen beroepskrachten en organisaties er loyaal aan blijven. Wat hierbij helpt, is dat organisaties of samenwerkingsallianties ABCD verbinden met hun eigen visie. Zoals Sité in Doetinchem heeft gedaan. Vanuit die verbinding begrijpen medewerkers, bewoners en andere betrokkenen wat de bedoeling is.

• Maak iedere betrokkene onderdeel van succes

Community building kan stoppen als succes onvoldoende wordt gedeeld. Dan is er geen basis meer om door te gaan. Community builders werken volgens het tempo van de buurt, vaak vanuit een vrije positie. Met als risico dat ze een eilandje worden en exclusief de lof ontvangen voor wat er in de buurt gebeurt en verandert. Aan community builders de taak om verbonden te blijven met zowel de bewoners als de organisaties waarmee ze samenwerken. Zodat iedere betrokkene niet alleen onderdeel wordt van de aanpak, maar ook van het succes. Werken vanuit de ABCD-werkprincipes vraagt om radicale bescheidenheid van iedereen die er beroepshalve bij betrokken is.

De consequenties wanneer de aanpak stopt

Als je gelooft dat gemeenschapskracht de sleutel is tot duurzaam prettiger, gezonder en succesvoller samenleven, kun je de resultaten met het blote oog zien. De bewoners in Overstegen benoemden feilloos het kantelpunt in de af-

“Mensen die tenminste een keer per dag een buur zien, zijn significant meer tevreden over hun leven dan mensen die zelden burenccontact hebben”

name van de overlast in de wijk. Omdat ze in de wijk zijn en het meeleven. Ergens is beleid gestopt met op deze observaties te vertrouwen. Het wil andere bewijslast, cijfers. Die bevestigen wat bewoners al zagen. Bewoners en beroepskrachten in de wijk hebben nog veel meer gedeeld over wat er is veranderd. Er zijn tientallen initiatieven van de grond gekomen, honderden bewoners hebben elkaar ontmoet, het is, zoals een bewoner het verwoordde, 'positief uit de hand gelopen'. Verschillende organisaties hebben veel minder inzet hoeven plegen op overlastmeldingen, en alles wat erachter wegkomt. Omdat 'we er niet meer op af hoeven en geen oplossingen meer hoeven te bedenken,

want die vinden bewoners nu zelf' (Guido Geven, manager Buurtplein). Dat is de verandering op maar één parameter, namelijk overlast. Kapitaliseer je die verandering in euro's dan is alleen daarmee de financiële inzet op de ABCD-aanpak al terugverdiend. Zo gaat het ook in andere gemeenten. En toch stopt een ABCD-aanpak regelmatig. Gek genoeg is het een even irrationele, als verklaarbare keuze voor instanties. Het betekent namelijk terug naar een werkwijze die bekend en ingeregeld is. De wereld van geformuleerd beleid, structuur, projecten en externe experts. Van planmatig werken en evalueren op vooraf afgesproken outputcijfers en KPI's. Verklaarbaar of niet, die keuze heeft wel consequenties.

• Terug bij af; een gemiste kans

De eerste is dat je uiteindelijk weer terug bij af bent. De praktijk in andere gemeenten laat zien dat terugkeren naar het vertrouwde werken dito resultaten in de buurt en de community geeft. Toch wordt ervoor gekozen. Het is ook geen gemakkelijke opgave om het comfort van wat bekend is, in te ruilen voor het ongemak dat past bij een nieuwe werkwijze. Niet voor niets was bestuurder Els Birkenhäger van Sité kritisch voordat ze instapte: "Het is niet eenvoudig om als organisatie anders te gaan denken en doen. Het vraagt bereidheid van alle collega's om echt contact te maken met mensen dankzij wie ze een baan hebben." De systeemwereld stelt vaak vragen over de werking en waarde van de ABCD-aanpak. Dat was in Doetinchem niet anders. Doet iedereen wel mee? Is het echt een groot succes dat mensen een moestuin zijn gestart? Is de tevredenheid van bewoners over de aanpak wel representatief voor hoe de hele buurt erover denkt? Met hoeveel mensen is er nou daadwerkelijk contact geweest? Hoeveel mensen weten ervan? Hoe verhouden de kosten zich tot de baten? Community building start klein, is de optelsom van tientallen kleine bewegingen, maar heeft een enorme impact. Mensen die tenminste een keer per dag een buur zien, zijn significant meer tevreden over hun leven dan mensen die zelden burenccontact hebben. De belangrijkste voorspeller van een gezond en lang leven, zijn 'lichte' contacten. Zwaaien naar een verre buur, gedag zeggen bij de bakker of in de supermarkt. Dan ben je onderdeel van een verband, van een gemeenschap. Harde onderzoeksresultaten die tonen wat gemeenschapskracht oplevert.

• Het verbreekt verbanden en routines

Het is een mythe dat samenleven vanzelf gaat of kan gaan. Dat je een ABCD-aanpak lanceert en de buurt het dan wel overneemt. Het vraagt voortdurend onderhoud. Door ABCD ontdekken mensen van alles bij zichzelf en in relatie tot anderen. Het geeft zuurstof aan een gemeenschap. Bewoners zien anderen en worden zelf gezien. Leren elkaar kennen. Er ontstaan nieuwe routines en die bieden houvast en stabiliteit. Stoppen met community building is het samenleven ontkennen. Het verbreekt nieuwe verbanden en routines en laat gemeenschappen teleurgesteld achter.

Veel meer inspiratie staat in het boekje 'How to kill community building', te downloaden via www.rodewouw.nl.

> **Vandaag spreken Houkelien Maatman (Sité), Rody Poelhuis, Niels Booi en Mark ten Pas (gemeente Doetinchem), Martijn de Witt (Buurtplein), Janneke Rensing (politie), Jan Schut (Buha) en wijkverbinder Nicole van Vonno over hun samenwerking in 2022. Een jaar waarin, samen met bewoners, veel in de wijk is veranderd. Dat doen ze in een Pas-op-de-plaats-gesprek dat begeleid wordt door community builder, trainer en auteur Birgit Oelkers.**

Janneke kondigt aan dat ze binnen de politie een stap gaat maken. Daarmee verdwijnt ze uit Overstegen. Het gevoel is dat ze op een soort van hoogtepunt de wijk verlaat. "Er zijn hier diepe dalen geweest, die mij emotioneel ook hebben geraakt. En we zijn er nog niet, maar het voelt stabiel en een stuk prettiger hier. Dan kun je het gemakkelijker loslaten." De nieuwe wijkagent gaat meedoen in de ABCD-aanpak.

Van witte broodsweken naar steady relatie

Dit gesprek markeert het einde van de eerste fase van de ABCD-aanpak; het einde van de witte broodsweken. Nu moet het doorgroeien naar een steady relatie. Of niet. Wat gaat er veranderen? Wil je en kun je verder? Hoe stevig voelt het huidige fundament? Wat missen we nog? Is de plank op de grond stevig genoeg of zakken we er zo doorheen? Zijn er al veranderingen op basis waarvan je anders of beter werkt? Het zijn vragen die dit gesprek langs komen.

Wat is er veranderd?

Birgit heeft vier veranderingen uit de verslagen gehaald. En toetst ze bij de deelnemers.

1. Verandering van 'voor bewoners' naar 'door bewoners'. En daarop aansluiten. Aanvullend in plaats van sturend werken

De deelnemers ervaren dit zeker. Met de kanttekening dat basiswerken, dingen die door Buha en Sité moeten gebeuren, nog steeds voor bewoners zijn. En soms is het voor om naar door te komen. Het bewustzijn is er in ieder geval wel. Als voorbeeld wordt het Lente-event genoemd. Dat is voor bewoners georganiseerd. Maar daar is wel van alles door bewoners ontstaan. In ABCD nodig je uit, maar de inhoud bepaal je niet zelf.

2. We schakelen nu sneller, het wordt gemakkelijker gemaakt

De deelnemers geven aan nu zelfs wel eens door de binnenbocht te gaan. Intern is er bij Sité ruimte voor de aanpak. Bij Buurtplein wordt het steeds breder gedragen. Het idee is daar om de training aan het hele team aan te bieden. Ook al omdat er vanuit de gemeente meer ruimte voor deze manier van werken komt. "We hebben toch afgesproken het zo te doen?". Je kan nu aan ABCD, en anders werken, refereren. Dat zorgt intern ook voor versnelling. Nicole en het snelbudget helpen ook. Zonder navragen en aanvullende onderzoeken kan een idee nu direct financieel worden ondersteund. Vanuit vertrouwen dat het goed ingezet wordt. Zie de moestuin aan de Caenstraat. "We gaan het doen en we kijken wel hoever we kunnen gaan." Bij de gemeente beweegt het ook. ABCD is bijvoorbeeld in de prestatieafspraken met Sité meegenomen en de nieuwe opdracht aan Buurtplein biedt weer meer ruimte voor pre-

ventief en collectief werken. Maar de olievlek kan verder groeien. Het leeft bijvoorbeeld sterk in het college en een klein deel van de ambtelijke organisatie, maar dat kan breder. Dat is interessant voor het vervolg. Nicole is losmaker, Eelco vastlegger, maar de aanpak had nooit kunnen werken zonder wat in de basis, in deze groep, is neergezet. Birgit geeft aan dat ze zelden heeft meegemaakt dat er zo snel eigenaarschap van een nieuwe manier van werken is geweest. Dat is ook een essentiële succesfactor: de wens tot deze aanpak kwam vanuit de organisaties zelf. Omdat er iets moest gebeuren. En niemand voelt zich bedreigd in zijn functie of werk. Bij Buha schort het nog wat aan de bekendheid bij andere collega's. Maar de grondhouding is wel 'als mensen wat in de openbare ruimte willen doen, ondersteunen we dat'. Door het snelbudget hoeft er nu niet meer over 500 euro vergaderd te worden.

3. Er ontstaan meer sneeuwbal effecten; van het een komt het ander

Eigenlijk iets raars in een institutionele wereld. Want ABCD gaat over begrip, tijd nemen en vertrouwen hebben in dat van het een het ander komt. Bij Buurtplein staat nu een nieuwe vacature uit voor buurtcoach, waarbij gezocht wordt naar een hulpverlener die ook graag de straat op gaat. Het heeft dus zelfs al wat verankering in HR-beleid. Voor Nicole is het in haar werk gemakkelijk: er komen altijd mensen. Iedere activiteit is een mogelijkheid voor ontmoeting. En die organiseer je simpel: met een springkussen voor kinderen en eten voor volwassenen ben je al een heel eind. Rody vond dat in het begin lastig. De kosten-baten. Met acht beroepskrachten en een poffertjeskraam staan voor vier bewoners die komen. Nu voelt hij zich daar vrijer in, vanuit het geloof en de ervaring dat het ook tussen die vier personen kan gaan stromen en er een golf op gang kan komen. Het was de legitimiteit voor werkuren die in het begin meespeelde. Birgit haalt een quote aan van een sociaal beheerder in Diemen: 'De opbrengsten van een ABCD-

De opbrengsten van een ABCD-aanpak zijn moeilijk meetbaar, maar altijd merkbaar

ABCD is een radicaal andere aanpak. Als je daarvoor kiest, moet je dat in beleid verankeren. Mark wenst vooral dat er een fundamentele keuze wordt gemaakt. Dat van ABCD niet weer een project wordt gemaakt.

aanpak zijn moeilijk meetbaar, maar altijd merkbaar'. Mark heeft geen twijfel meer over de aanpak, maar vindt het lastig in te schatten hoeveel er nu door is veranderd. Birgit vraagt hem waarom hij dat belangrijk vindt. Omdat hij er vanuit zijn functie, op die manier wat van moet vinden. Birgit vraagt of er een omkering mogelijk is. Nu is het beleid het doel en moet de wijkpraktijk zich eraan verantwoorden. Maar kan het beleid ook dienstbaar zijn aan de praktijk? Normaal gesproken stel je een begroting en doelen op en kijk je of je die haalt.

Ga je zelf door als het onduidelijk blijft of het doorgaat? Birgit wil het punt van Mark over de ervaren onzekerheid uitdiepen. Kun je zelf doorgaan als die onduidelijkheid blijft? Houkelien ziet het als deel van haar werk en blijft zo doorgaan. Niels wil het liever niet halfbakken. In wonen gaat het ook 'van stenen stapelen' naar een veel bredere visie, waarbij mensen het samen gaan doen in de wijk. En het draait om ontmoeting. Voor Niels rijdt de trein en die gaat niet meer stoppen, welk label er ook op wordt geplakt. Martijn werkt al 25 jaar in Overstegen en hoe de opdracht ook verandert, hij blijft doorgaan. Rody heeft er veel tijd en

Dit is geen project, maar een manier van werken

energie in gestopt om dit te laten gebeuren. Het zou hem raken als het niet doorgaat. Janneke gaat weg, maar is ervan overtuigd dat als je samen dingen voor kan zijn, je veel narigheid voorkomt. Ze heeft de ABCD-training niet gedaan, maar heeft zich altijd aangehaakt gevoeld. Door de andere manier van werken, zijn de beroepskrachten samen uit de impasse gekomen waar ze in waren beland. Wat ze eerder deden was niet verkeerd, maar het is soms ook goed dat er iemand met een frisse blik instapt, zoals Nicole. Birgit vindt het mooi dat de sfeer goed is, maar de samenwerking ook echt op de buurt is gericht. En niet op dit interne clubje. Jan gaat ook door, maar denkt dat er wat verandert als de extra inzet van Nicole en het extra budget bij Rody er niet meer zijn. Dan is er misschien weer minder mogelijk. Als managers en directeuren zeggen dat het doorgaat, gaan wij het doen. Dan voel je jezelf gesteund als je iets moet doen wat wellicht op het randje zit. Birgit vat samen dat er dan steun is van bewoners, directie  n het samenwerkingsnetwerk; drie mooie checkpoints voor de toekomst. Nicole is er in Overstegen achter gekomen dat ze alleen nog vanuit ABCD wil werken. Ze is daarom met een andere klus gestopt. Voor Rody gaat het over de houdbaarheid van de democratie. Als je ziet hoe alles elkaar verliest, dan is dit daar een antwoord op. De vraag komt terug bij Mark. Hij spreekt de hoop uit dat dit gesprek gaat plaatsvinden op het niveau van managers en directeuren en ze er volledig voor kiezen. Birgit benadrukt dat het, als je het afpelt, gaat om wat je zelf doet. Los van visie en systemen. Daarbij is het mooi dat hier aan elkaar is verteld dat de gezamenlijke ABCD-aanpak de weg is en iedereen wil doorgaan. Dit is geen project, maar een manier van werken.

4. Meer rust, bouwen in plaats van puin ruimen

Hier is overeenstemming over. Er is rust en een fijne sfeer in de buurt. Dat zien de deelnemers terug in het aantal activiteiten dat wordt georganiseerd, voor en door jong en oud, het aantal actieve bewoners dat zich inzet, maar ook in de afname van de overlast.

Wat is er nodig om door te gaan?

Vooraf tijd. Binnen Buurtplein blijft het een deel van het werk. Martijn is voorstander van een functie zoals die Nicole nu invult. Houkelien herkent dit wel. Soms is er ineens letterlijk een brand, dan is het fijn dat de rest wel

doorgaat en niet van Sité afhankelijk is. In het vertellen van de verhalen; dat gebeurt in ABCD-aanpak anders dan hoe communicatie van de organisaties dat kunnen doen en is waardevol. Het vertellen van verhalen is belangrijk, om zichtbaar te maken wat onzichtbaar blijft. Zeker richting beleid, in een 'hoe gaan we verder fase?'. Of in een 'bestendigungsfase'. Houkelien en Martijn vinden dat permanent nodig. Als wat er gebeurt en verandert onzichtbaar blijft, wordt het weer gemakkelijk weggesneden bij bezuinigingen. Mark wil vooral toe naar bestendiging en 'onderhoud'. Birgit geeft aan dat het nooit af is, een gemeenschap is een levend organisme. Ze denkt dan ook dat de beroepskrachten voortdurend moeten blijven doen wat ze nu doen. Wellicht, op den duur, minder intensief. Houkelien schetst dat als volgt: van aanjagen naar onderhouden en uiteindelijk, idealiter, vanzelfsprekend werken. De functie van community builder moet hoe dan ook blijven. Over hoe je alles zichtbaar maakt, moet verder worden doorgesproken.

Is er voldoende stevig fundament om zo door te kunnen gaan?

Birgit heeft een lijn uitgelegd. Sta je achteraan, dan ervaar je maximaal fundament om zo door te kunnen werken, sta je vooraan dan is het fundament er niet. Iedereen gaat als individuele beroepskracht achteraan de lijn staan; in het persoonlijke werken is er voldoende fundament om op deze voet door te kunnen gaan. Als de vraag is hoe dat binnen de eigen organisatie zit, verschuift bijna iedereen naar het midden. Daar kijken de deelnemers elkaar ook wat vertwijfeld aan, terwijl ze achterop de lijn zichtbaar een team vormden.

Wat is er nodig richting het vervolg?

Jan zou graag een aangescherpte opdracht van de gemeente zien zodat er op deze manier gewerkt kan blijven worden. Mark wil met de verschillende volggroepen dit gesprek voeren. Een verticaal gesprek, in gemengde samenstelling. Houkelien wenst hernieuwd commitment. Dat gezamenlijk tevredenheid wordt uitgesproken en er een gemeend besluit komt om samen door te gaan. Vanuit  chte betrokkenheid. Dat kan misschien weer gemarkeerd worden door een gezamenlijke training te organiseren. Niet alleen bij Buurtplein, maar met de organisaties samen.

Opbrengst gesprek: wat neem je mee?

Mark vond het prettig weer samen te reflecteren. Niels ervaart dat het de goede kant op beweegt. Het gaat beter in de wijk, maar in anderhalf jaar is er ook in organisaties van alles in gang gezet. Voor Rody is er vooral nog veel te winnen. Houkelien vult aan door te stellen dat die winst vooral buiten deze groep is te boeken. Als deze groep de schouders er maar onder blijft zetten, gaat dat lukken. Martijn vindt dat ze samen met bewoners heel veel hebben laten zien in anderhalf jaar. Nu is de uitdaging; hoe verder? In de wijk is nog veel te doen, net als in de eigen organisaties. Jan meent dat Nicole de weg heeft geplaveid in veel dingen die zij als beroepskrachten met bewoners doen. Als er geen 'type Nicole' is, heeft dat consequenties. Dan komt hij uiteindelijk gewoon aan minder dingen toe. Nicole wil het gezamenlijke eigenaarschap benadrukken. De ABCD-aanpak, en wat is gebeurd en veranderd, is niet van haar, maar van iedereen! Janneke vindt het Pas-op-de-plaats-gesprek als instrument heel goed, om zo van tijd tot tijd met elkaar stil te staan.

WAT ER IS
Slotconclusie
 GEBEURD EN
na 14 maanden
 VERANDERD IN
ABCD-aanpak
 OVERSTEGEN

Bewoners en beroepskrachten vonden medio 2021 dat er iets 'anders' en 'extra's' nodig was in de Doetinchemse wijk Overstegen. Aanleiding was de overlastproblematiek in de wijk. In dit afsluitende artikel vatten we de belangrijkste bevindingen uit veertien maanden ABCD-aanpak samen. Het beschrijft wat er is gebeurd en veranderd en blikt vooruit.

De start

Er was iets 'anders' nodig in de wijk. Dat werd werken vanuit Asset Based Community Development, wereldwijd de meest uitgewerkte vorm van community building. Uniek is dat deze keuze door beroepskrachten van Buha, Buurtplein, Politie, Sité en de gemeente (samenwerkend in het wijknetwerk) samen is gemaakt. Het wekte de interesse van organisaties uit het hele land (zie pagina 27). Het 'extra's' werd de inzet van wijkverbinder Nicole van Vonno. Zij heeft kunnen aansluiten bij de initiatieven, energie en verlangens van de bewoners en ruimte gemaakt voor ontmoeting. Dit deed ze in nauwe samenwerking met de beroepskrachten in de wijk. Daarnaast koos de gemeente Doetinchem voor het permanent monitoren, vastleggen en delen van alles wat er gebeurde en veranderde. Dit magazine en de website www.abcdoverstegen.nl staan vol veranderverhalen uit de buurt. Een laatste keuze vooraf was om periodiek met elkaar te reflecteren op de aanpak in drie volggroepen (bestuurders, management en beroepskrachten). Deze facilitering heeft positief bijgedragen aan de aanpak.

Waarom ABCD?

ABCD vertrekt vanuit alles wat er al bij bewoners en in buurten aanwezig is. Dat is niet vanzelfsprekend. Regulier beleid en professioneel handelen richt zich voornamelijk op wat er beter moet. Een professionele organisatie maakt een plan van aanpak, voert het uit en meet de resultaten. Als het tot succes leidt, is dat vaak kortstondig, omdat de aanpak niet is geworteld in de buurt. ABCD maakt juist werk van dat wortelsysteem. Door in te zetten op ontmoeting en het leggen van lijntjes tussen bewoners. Hoe meer verbinding er is, des te sterker het onzichtbare sociale buurtweefsel, onder de grond. Op deze vruchtbare grond kunnen initiatieven en activiteiten duurzaam groeien en bloeien. In dit denken kan geen vraagstuk duurzaam worden aangepakt zonder bewoners. Dat geldt voor (energie)armoede, de energietransitie, maar net zo goed voor ondermijning en andere vormen van overlast.

Wat er is gebeurd

Achttien wijkprofessionals van verschillende organisaties hebben samen een driedaagse ABCD-training van Joop Hofman gevolgd. Wijkverbinder Nicole startte november 2021, Eelco Visser in april 2022 als onderzoeker, verteller en duidler. Toen was er al van alles in gang gezet. De rode draad in alle verhalen is dat bewoners, jong en oud, elkaar weer hebben gevonden. Bewoners zijn zelf activiteiten, initiatieven en projecten gaan organiseren én dragen ze. Daar kwamen weer andere bewoners op af. Waardoor weer nieuwe activiteiten ontstonden. Het zijn balletjes die, als ze eenmaal rollen, blijven doorrollen. De activiteiten die ontstaan zijn aanleidingen voor bewoners om elkaar te ontmoeten. Dan kan van het een het ander komen. Zoals rondom Homespot. Daar ontstond, vanuit verbindingen die zijn gelegd, het idee voor Zomerstegen: een activiteitenprogramma in de zomer, voor jong en oud. Honderden bewoners vonden elkaar in tientallen activiteiten. Volgens de bewoners was dit 'hét omslagpunt' voor de buurt. De analyse van de overlastcijfers geeft ze gelijk (zie pagina 18). Ander voorbeeld is de Caenstraat. Bewoner Jessica bleek daar het vonkje dat de hele straat in de actiestand kreeg met het idee voor een moestuin. Dat balletje rolde door: er

werd samen gekookt, kinderen speelden veel vaker samen, er is een Vogeltuin aangelegd en er zijn gezamenlijke barbecues georganiseerd. Mensen die jarenlang op dezelfde galerij wonen, kennen elkaar nu bij naam. Op allerlei plekken in Overstegen zijn op identieke wijze balletjes gaan rollen.

Nicole heeft hierin een belangrijke rol gespeeld als verbinder, aanjager en 'stoplichten op groen'-zetter. Daarnaast hebben de samenwerkende beroepskrachten voor voortdurende meewind gezorgd, door zich dienstbaar aan de bewoners op te stellen. Of, in de woorden van community builder, ABCD-trainer en gespreksleider van de Pas-op-de-plaats-gesprekken in Overstegen, Birgit Oelkers: "Ik heb zelden meegemaakt dat er zo snel eigenaarschap van een nieuwe manier van werken is geweest."

Wat er is veranderd

Voor bewoners

Eind 2021 was er totaal geen animo voor het met kerst georganiseerde Pleinfeest. De jongeren en andere bewoners waren uit verbinding geraakt. Eind 2022 hebben ze samen een grote kerstboom opgezet en oliebolletjes gebakken. Bewoner Daan, al 40 jaar woonachtig in de wijk, concludeerde dan ook op 28 december: "Ik vond het weer net zo gezellig als vroeger." In de zomer van 2021 waren er diverse overlastmeldingen. In de zomer van 2022 was het op dat gebied rustig. Jong en oud deden mee aan de talloze activiteiten die werden georganiseerd. De bewoners zijn weer 'in the lead'. Wethouder Hans Dales vatte dit proces kernachtig samen tijdens het Pas-op-de-plaats-gesprek van bewoners (zie pagina 12): "Het is hier weer 'hun' Overstegen. En ik ben ervan overtuigd dat dit alleen maar verder groeit!" Dat geloof is er ook bij bewoners. Volgens Elly, bewoner aan de Houtsmasstraat, 'is het positief uit de hand gelopen'. Bewoner Han van de Caenstraat staat er hetzelfde

in: "We gaan niet stoppen, we gaan alleen maar verder uitbreiden!" Bewoners hebben hun collectieve kracht ontdekt, ervaren en benut. Ook de overlast, waar alles om begon, is nu 'van de buurt'. Bewoners hebben ervaren welke rol ze zelf, als collectief, kunnen spelen in het doorbreken en beteugelen ervan. Op die ervaring kunnen ze in toekomstige situaties terugvallen. Dát is de winst van de ABCD-aanpak (lees hier meer over op pagina 18).

Met het instrument Straatbarometer is in de Caenstraat de ontwikkeling van gemeenschapskracht en veerkracht in kaart gebracht. De Straatbarometer telt zes vragen waarover

"Bewoners hebben hun collectieve kracht ontdekt, ervaren en benut. Ook de overlast, waar alles om begon, is nu 'van de buurt'"

> bewoners met elkaar in gesprek gaan. Zo is ook onderzoek een aanleiding voor onderlinge ontmoeting. Het resultaat? Ruim 80% ziet een positieve ontwikkeling in de straat, 77% denkt dat deze het komende jaar verder gaat doorzetten en 86% ziet de toekomst van de buurt (zeer) positief in. Bijna 70% heeft het afgelopen jaar (veel) meer contacten gehad met mensen in hun straat, 77% denkt dat dit het komende jaar doorzet (voor de volledige analyse zie pagina 24). Vanuit een jaar lang ervaringen in Overstegen durven we de stelling wel aan dat deze positieve resultaten ook op andere plekken in de wijk te zien zullen zijn. Het zou interessant zijn de Straatbarometer breder in te zetten.

Voor beroepskrachten

In het Pas-op-de-plaats-gesprek van beroepskrachten (zie pagina 33) zijn vier veranderingen in en door het anders (samen)werken benoemd: er wordt nu aanvullend in plaats van sturend gewerkt (van 'voor' naar 'door' bewoners), er wordt sneller samen geschakeld, er zijn 'sneeuwbaal-effecten' in de buurt ontstaan en er is meer rust in de samenwerking. Waar voorheen 'puin werd geruimd', wordt nu gebouwd. Alle bij het Pas-op-de-plaats-gesprek aanwezige beroepskrachten geven aan te willen doorgaan met de ABCD-aanpak. Exemplarische uitspraken zijn 'dat dingen nu gewoon gedaan worden', 'dat er niet meer over 500 euro vergaderd hoeft te worden' en 'dat we samen uit een impasse zijn gekomen'. Er wordt efficiënter gewerkt, de omgeving is weer van de bewoners en beroepskrachten spreken meer dezelfde taal: iedere organisatie heeft een andere opdracht, maar wil nu hetzelfde.

Voor de buurt

De belangrijkste verandering is een onzichtbare. Tientallen actieve bewoners zijn in activiteiten en initiatieven met elkaar verbonden geraakt. Bewoners geven aan dat er meer én steviger onderling contact en meer saamhorigheid is. Het is rustiger, mensen voelen zich meer thuis in de buurt

en zijn weer klaar om van betekenis voor elkaar te kunnen zijn. Daarnaast is het contact met de gemeente en organisaties verbeterd: van 'ja, maar', naar 'ja en'. Bewoners ervaren meer vreugde onder jongeren, die eerst nergens mee te maken wilden hebben. Deze inzichten deelden bewoners tijdens hun Pas-op-de-plaats-gesprek (zie pagina 12) en in gesprekken die we voerden.

We hebben de ontwikkeling van de overlastcijfers geanalyseerd. Belangrijke disclaimer: ABCD is geen interventie om overlast mee te bestrijden. Het werkt aan gemeenschapskracht, aan ontmoetingen en relaties tussen mensen. Wat de cijfers wél aannemelijk maken is dat de ABCD-aanpak een stevige bijdrage heeft geleverd aan de spectaculaire afname van overlast. De analyse vanaf pagina 18 laat zien dat de cijfers niet of nauwelijks aanleiding geven om dit toe te schrijven aan een corona-effect. Andere, parallel aan de ABCD-aanpak lopende, interventies van beroepskrachten en bewoners hebben zeker een bijdrage geleverd, maar verklaren niet het grote verschil in de cijfers tussen de eerste en tweede helft van 2022. En van een waterbedeffect kan sprake zijn, maar verklaart zeker niet de totale afname. Wat zeker is: sinds 2015 zijn er in Overstegen niet meer zo weinig overlastmeldingen geweest in de tweede helft van een jaar als in 2022. Opgeteld bij verhalen en inzichten van bewoners en beroepskrachten, is de conclusie dat het aannemelijk is dat deze daling voor een stevig deel kan worden toegeschreven aan de door de ABCD-aanpak ontstane positieve reuring in de wijk.

En nu verder: zeven suggesties voor een vervolg

Bewoners en beroepskrachten vertellen expliciet dat ze verder willen met de ABCD-aanpak. De sfeer in de wijk is verbeterd, jong en oud hebben weer contact, tal van initiatieven en activiteiten groeien en bloeien, de overlast in de wijk is spectaculair afgenomen én de Straatbarometer heeft op een plek laten zien hoeveel er ten positieve is gekeerd voor

“Net als bij wegen, openbaar groen en gezondheid, vraagt samenleven om voortdurend professioneel onderhoud”

bewoners. Beroepskrachten werken beter, plezieriger en efficiënter samen; met elkaar en met bewoners. Bewoners ervaren een 'ja, en' mentaliteit bij beroepskrachten, waar dat eerder vaak als 'ja, maar' werd gevoeld. De beslissing of en hoe het verder gaat, is nu aan de samenwerkende organisaties. We sluiten dit Zaai & Oogst-magazine af met zeven suggesties voor een eventueel vervolg.

Spreek actief commitment naar elkaar uit

Je kunt een ABCD-aanpak niet alleen beleggen in een functie, bij een wijkverbinder. Het vraagt commitment van alle samenwerkende organisaties. Om hiermee door te gaan, en om community based werken als werkwijze te omarmen en verder te ontwikkelen. Spreek dit actief naar elkaar uit, zodat de volgende stap voor de uitvoerende beroepskrachten geborgd is en blijft. Zij ervaren dan ruimte om vanuit ABCD te kunnen blijven werken, in de eigen organisatie en ten opzichte van elkaar.

Organiseer voortdurend professioneel onderhoud

Het is een mythe dat een community ooit 'af' is en bewoners op een gegeven moment geheel op eigen kracht verder kunnen. ABCD is bouwen en onderhouden. Net als bij wegen, openbaar groen en gezondheid, vraagt samenleven

om voortdurend professioneel onderhoud. Dan kan er bovengronds, zichtbaar, van alles blijven groeien en bloeien.

Koester de onafhankelijke positie van de community builder

Nicole heeft zich vrij en neutraal ten opzichte van de bewoners en de samenwerkende organisaties kunnen bewegen. In verbinding, maar niet belast met een (organisatie)belang. Die onafhankelijke positie maakt dat zij dingen kan doen die vanuit organisaties niet altijd kunnen. Dat ze haar eigen afwegingen kan maken in hoe ze haar tijd optimaal besteedt. Dit betekent niet dat de wijkverbinder het alleen doet. Verbinding met en commitment van de samenwerkende organisaties om vanuit de ABCD-werkprincipes te blijven werken, is van groot belang (lees hier meer over op pagina 29).

Verbreed de beweging

Blijft Nicole of komt er een nieuwe community builder? In alle scenario's is het belangrijk dat er een professionele community builder blijft én dat de beweging wordt verbreed. Zodat meer mensen de haakjes in de buurt kunnen oppakken en er bij het vertrek van een community builder geen gat valt. Dat kunnen extra beroepskrachten zijn, maar ook de vonkjes in wijk, zoals Jessica, Han, Jochem en Angela, Coby en Marjolein, Jeanine, Astrid en Elly en vele anderen. Zij kunnen, naast een of meerdere professionals, meer in positie worden gebracht (lees hier meer over in het Stop-artikel op pagina 29).

In iedere wijk begin je opnieuw

'If you know a community, you know one community' Het is een uitspraak van de bekende ABCD-auteur en -spreker Cormac Russell. Hij bedoelt ermee dat je in iedere wijk of community weer opnieuw begint. ABCD rol je niet uit; in iedere wijk moet je weer opnieuw ontdekken, verbinden en benutten wat er al is. De ABCD-werkprincipes zijn daarbij ankerpunten.

Organiseer een lerende omgeving

Hoe vinden (nieuwe, minder ervaren) community builders hun weg? Wat hebben ze nodig aan scholing, intervisie en support? De tweede fase vraagt versterking van de lerende omgeving die er al is. Regelmatig reflecteren en samen leren geldt voor iedereen die met buurtwerk en community building in buurten te maken heeft. Het is in dat kader bemoedigend dat Buurtplein nadenkt over een nieuwe ABCD-training voor andere collega's. En dat andere organisaties hier graag bij aan zouden haken.

Blijf de opbrengsten optekenen en delen

Blijf vertellen over wat er gebeurt en verandert. Zodat wat gezaaid en geogst wordt niet verloren gaat. Sta met elkaar stil in Pas-op-de-plaats-gesprekken. Laat bewoners onderzoek doen naar de ontwikkeling van gemeenschapskracht en veerkracht met de Straatbarometer. Ontwikkel een survey, met een beperkt aantal vragen over de situatie in de buurt, vanuit gemeenschapskracht en veerkracht, en laat deze door bewoners onder buurtgenoten afnemen. Zo houd je, op een bij ABCD passende manier, zicht op wat je samen bereikt.

SEN IN OVERSTEGEN

IN DE BUURT

Meer werkbare
+ positieve mindset
bij jongere →

~~Esso~~
Veilige Setting
Jochem
Böcher

Beter
Contact
Flats! in de
Wijk
H

Werkbaarheid
&
Veerkracht
Stanley
Kraamans

Elke maand
op zaterdag
10:00 - 12:00
Vrijwilligers
No. 11
over de
H

Marie Zucker
op het overleg
en op de lokale
geestkracht
Zand, plat
No. 11

Verbind
contact

contacten
verbodige
(voor kenners)

Jessica

eds meer
meer positieve
feeling
if een komt 't ander

meer positieve impact

ingestem
an anders
OR an

De kampen worden
steeds groter